

trzonych datą statutów najstarszy został uchwalony 1 VII 1438. Niedatowany statut noszący nagłówek *Statutum, ut nullus fratrum confratrem presumat trahere ad aliquem iudicem secularem vel spiritualem* uznaje jednak za najwcześniejszy kierując się występowaniem jego świadków w innych źródłach już z końcem XIV w. i niepojawianiem się znacznej ich części w źródłach po r. 1420. Pierwszy więc znany krakowski statut wikariuszów pochodzi może z dwóch pierwszych dziesiątków lat XV w. Nie jest wykluczone, że już w XIV w. istniały, podobnie jak na Śląsku, statuta wikariuszowskie w Krakowie, chociaż zapewne nie tak wcześnie. Osłabia to prawdopodobieństwo fakt braku samodzielnego ustawodawstwa kapitul w XIV w.⁵, a jak już wyżej powiedziano, kolegium wikariuszów i jego ustawodawstwo kształtowały się pod wpływem kapitul.

Statuta wikariuszów krakowskich zachowały się jedynie w kopii i we fragmentach. Wszystkie statuta do r. 1512 (z wyjątkiem statutu z r. 1511 wpisanego w tym samym kodeksie w połowie XVI w.) zostały skopiowane przez jednego pisarza po r. 1512. Pozostawało to zapewne w związku z założeniem nowego kodeksu dla celów kolegium wikariuszów. Na wstępie kodeksu zamieszczono kalendarz wraz z aniuersarzem kolegium, następnie skopiowano bez zachowania porządku chronologicznego statuta z XV i początku XVI w. Dalsze uchwalane od r. 1537 statuta, dekreta biskupów i dziekanów kapitulnych aż po koniec XVIII w. wpisywano lub wklejano bieżąco. Dekret Jana z Pniowa administratora kościoła krakowskiego w czasie wakansu na stolicy biskupiej z dn. 27 II 1462 (por. niżej) zatwierdza statuta wikariuszowskie „in presenti codicillo”. Jest to ślad istnienia dawnego kodeksu, w którym w XV w. wpisywano bieżąco uchwalane statuta. Kopista XVI w. przepisał do nowego kodeksu już tylko niektóre statuta mające jeszcze praktyczne znaczenie dla kolegium, a których nie zastąpiono nowymi udoskonalonymi czy zaktualizowanymi uchwałami. Tak np. statut z r. 1512 *De infirmis* mówi o konieczności wydania nowego statutu o chorych konfratrach, „quia statutum antiquum de infirmis confratribus tempore Volumiri vicedecani — nonnullam difficultatem inferebat”; kopista XVI w. wobec melioracji statutu *De infirmis* pominął w nowym kodeksie dawny statut wykazujący braki.

Statuta wikariuszów katedry krakowskiej mieszczą się w nieopatrzonej sygnaturą i nienotowanym przez ks. I. Polkowskiego w Katalogu rękopisów kapitulnych katedry krakowskiej, pergami-

⁵ St. Zachorowski, *l. c.*, s. 179—180.

nowym kodeksie o wymiarach 25 × 35 cm. Kodeks został oprawiony w XVI w. w drzewo obleczone skórą z tłoczonym ornamentem roślinnym i napisem antyką *Kalendarium et statuta dominorum vicariorum*. Na wyklejce okładki nalepiono spisana w XVII w. modlitwę oraz formułę instytucji wikariusza do kolegium.

Na s. 1 znajdują się modlitwy odmawiane przed i po posiedzeniach kapituły.

S. 2 spisane w r. 1527 opłaty za aniuersarze.

S. 2—78 kalendarz pisany dużym ozdobnym pismem w stylu przekwitającego gotyku, zbliżonym do tekstury, wraz z notatkami nekrologicznymi wikariuszów i dobrodziejów kolegium wpisanymi ręką pisarza kalendarza oraz kontynuowanymi do końca XVII w.

Nowa paginacja, s. 1—17 statuta wikariuszów kościoła katedralnego w Krakowie do r. 1512 pisane jedną ręką, tą samą która spisała kalendarz, czytelną teksturą schyłku gotyku, przedzielane nagłówkami o nieco większym piśmie, rubro. Statuta rozpoczynają skromne inicjały czerwone, brunatne, niebieskie i złote.

S. 17 wyjątek ze statutu bpa krakowskiego Bodzanty dla kapituły krakowskiej z 12 V 1356. Por. K. Teliga, *Statuta capitularia ecclesiae cathedralis Cracoviensis*, Cracoviae 1884, c. XXIV, s. 15.

S. 18—23 dalszy ciąg statutów z lat 1537, 1540, 1511, 1549 wpisanymi inną ręką z połowy XVI w. dużym, mało starannym pismem.

S. 23—25 statut z r. 1581 wpisany ówczesną ręką.

S. 26—30 zatwierdzenie statutów i przywilejów kolegium wikariuszów katedry krakowskiej i ordynacja powizytacyjna, wydane przez kardynała Jerzego Radziwiłła 20 I 1597 r.

S. 31—33 ordynacja przez kardynała Bernarda Maciejewskiego z dnia 7 VIII 1602 dla kolegium wikariuszów.

Odtąd szereg doklejonych nieliczbowanych kart papierowych różnego formatu.

3 karty, na których pomieszczono dekret biskupa krakowskiego Kazimierza Łubieńskiego z dnia 18 V 1711 dla kolegium wikariuszów.

1 niezapisana karta.

1 karta z ordynacją dla kolegium Michała Wodzickiego dziekana, wikariusza in spiritualibus i oficjała krakowskiego, z dnia 18 IV 1793 r.

1 niezapisana karta.

1 karta pergaminowa z formularzem aktu zgonu wydanego

dnia 30 IV 1823 przez Wydział spraw wewnętrznych i policji Senatu WM Krakowa.

1 karta papieru z wpisaną 30 IX 1793 fundacją mszy wotywnych.

2 karty, z których jedna przyklejona do okładki, zawierające dokument biskupa krakowskiego Pawła Turskiego z dnia 12 IV 1801 r. dotyczący prośby wikariuszów o zniesienie obowiązku odprawiania mszy z wygasłego uposażenia.

Poniższe wydawnictwo statutów zawiera jedynie średnio-wieczne statuta wikariuszowskie do r. 1512 skopiowane jedną ręką (z wyjątkiem statutu z r. 1511). Jak już wyżej zazaczyłam statuty nie skopiowano w porządku chronologicznym. W rękopisie wpisane są w następującej kolejności: z r. 1438, 1477, 1481, 1468, 1467, 1483, 1491, rotę przysięg wikariuszów, statuta niedatowane: *Statutum, ut nullus fratrum confratrem presumat trahere ad aliquem iudicem secularem vel spiritualem, Qui revelant secreta capituli i Nows vicarius non actu presbiter*, statuta z r. 1512, statuta niedatowane: *Capitulum semper fiat infra duas ebdomadas i De verbis conviciatoriis*, statuta z r. 1440, 1462 (1537 i 1540 wylączone z wydawnictwa) i z r. 1511.

Jako zasadę wydawniczą przyjęto Instrukcję wydawniczą dla średniowiecznych źródeł historycznych PAU z r. 1925.

Pani prof. dr Zofii Budkovej serdecznie dziękuję za zwrócenie mojej uwagi na rękopis ze statutami. Panu mgrowi Stanisławowi Kurasiowi dziękuję za udostępnienie przygotowanych przez niego do druku dokumentów z Liber privilegiorum vicariorum (Kraków, Arch. Kapit.), przydatnych mi przy objaśnianiu osób wikariuszów występujących jako świadkowie statutów.

STATUTUM UT NULLUS FRATRUM CONFRATREM PRESUMAT
TRAHERE AD ALIQUEM IUDICEM SECLAREM VEL SPIRITUALEM¹

Non debet mirum nec reprehensibile per quempiam indicari si secundum varietates et qualitates temporum huius mundi labentis mores et actus humani hominum labentium et fragilium variantur. Nam ut Seneca Minor in capitulo De prudentia ait: „Quale tibi tempus affuerit, taliter te tempore secundum exigentiam temporis accomodes nec te in aliquibus motes, sed potius aptes”²; et quoniam reperitur et legitur in antiquis, quod sacerdotes in Egipto constituti acquisitis vite humane necessariis primo ceperunt philozophari; cum igitur maior non sit huius mundi philozophia quam exquisitis et inventis ac

¹ Niedatowany ten statut uważam za najwcześniejszy z zachowanych, por. *Wstęp* s. 392.

² W dialogu Seneki De providentia, jak też i w innych dziełach Seneki nie ma takiego cytatu.

habitis vite presentis industriam humanam necessariis Deo serviendo, alterum non ledendo unicuique ius suum tribuendo ad eternam beatitudinem posse feliciter pervenire, ipsum Deum solum trinum in personis et unum in esse sue divinitatis per cuncta secula exinde benedictus et sine fine dicendo „sanctus cum sanctis” collaudare. Proinde nos Volumirus vicedecanus, Paulus² et Nicolaus vicecustodes⁴, Stanislaus Iolda⁵, Albertus Mazowita⁶, Petrus Sorca, Nicolaus Spak, Paulus vicecantor, Joannes Soczewka, Petrus Lany, Joannes Sywy, Petrus Albus⁷, Stanislaus Swoker, Stephanus de Radom⁸, Joannes Dambrowski⁹, Nicolaus, Marcus¹⁰, Stanislaus Roy, Wenceslaus de Radom vicarii perpetui ecclesie cathedralis Cracoviensis statuimus exnunc perpetuis temporibus per nos et successores nostros omnes et singulos habere volentes ac inviolabiliter observari sub pena privacionis porcionum et quarumcunque obventionum bursam nostram et thesaurum ac manus nostras tangentium per unum mensem successive ac progressive et integre et alias secundum exigentiam protervie delinquentis plus vel minus per vicedecanum pro tempore existentem eidem faciendam, quod nullus fratrum nostrorum predictorum confratrem vel confratres nostros aut communitatem totam ad iudicem vel iudices pro quacunque causa ad forum ipsorum spirituale vel seculare trahere valeat et presumat; licet idem iudex vel iudices quicumque auctoritate vel dignitate preemineat vel preemineant nisi prius quantum est de personis ad presenciam vicedecani predicti pro tempore existentis, qui vigore et virtute presentis statuti nostri vigorem habeat et exnunc habere debet, ut de meritis parium fratrum nostrorum predictorum litigantium probacionibus receptis, si opus fuerit et prout sibi videbitur expedire, simpliciter et de plano de causa et de causis huiusmodi secundum Deum et conscientiam bonam suam cognoscat et secundum excessum et excessus delictorum vel delicti aut debiti habeat vigorem et auctoritatem condemnandi et puniendi. In quantum vero quispiam fratrum nostrorum a communitate nostra iniuriam pateretur, ad decanum pro tempore confugiat.

QUI REVELANT SECRETA CAPITULI

Item statuimus, quod si quis fratrum nostrorum predictorum sine mandato speciali et necessitate legitima secreta capituli alicui revelaverit et duobus testibus idoneis convictus fuerit coram decano aut vicedecano pro tempore, licet ratione huiusmodi prodicionis merito in perpetuum de capitulari congregatione fratrum segregandus esset, micuius tamen secundum exigentiam ad arbitrium ipsorum dominorum puniatur.

² Paweł wicekustosz występuje 14 IV 1409, Kod. Tyn., s. 221.

⁴ Może identyczny z wymienionym w statucie z 1 VII 1438 Mikołajem Ulińskim wicekustoszem. Mikołaj wicekustosz występuje: 27 IV 1437 — 9 X 1449; Lib. priv. vic., k. 12—18; 220 v.—223.

⁵ Występuje: 23 VI 1389 — 14 V 1403, Kod. kat. krak., II, s. 141, 291.

⁶ Występuje: 14 V 1403, Kod. kat. krak., II, s. 291.

⁷ Piotr Biały występuje: 30 VI 1419 — 4 X 1449, Kod. kat. krak., II, s. 448; Lib. priv. vic., k. 223 v.—225 v.

⁸ Stefan syn Wita z Radomia występuje: 26 IV 1408, Kod. kat. krak., II, s. 328.

⁹ Jan Dąbrowski altarzysta w katedrze krakowskiej występuje: 17 X 1411, Kod. kat. krak., II, s. 357.

¹⁰ Może identyczny z wikariuszem Markiem z Wollborza świadkiem statutu z dn. 1 VII 1438 i z Markiem z statutu z dn. 14 VIII 1438.

NOWS VICCARIUS NON ACTU PRESBITER

Item statuimus, quod si quis clericus non actu sacerdos fuerit in vicarium et confratrem nostrum presentatus et investitus, tandem missarum anniversariis careat, quosque actu sacerdos efficiatur.

STATUTA DOMINORUM VICARIORUM ECCLESIE CATHEDRALIS
CRACOVIENSIS. ANNO DOMINI 1438*

In nomine Domini amen. Ad rei memoriam sempiternam. Cum in bono ac debito regimine perfectio totius consistit universi proinde nos Nicolaus Laszczki decanus ecclesie maioris et canonicus Cracoviensis¹¹ attendens, quod plerumque deordinationis et negligencie in horis canonicis nocturnis pariterque diurnis aliisque divinis officiis in dicta Cracoviensi ecclesia per dominos vicarios comittebantur, negligencias et deordinationes huiusmodi abolere penitus cupiens, nonnullorum venerabilium virorum prelatorum et canonicorum predictae Cracoviensis ecclesie nostrorum confratrum communicato consilio tractatuque solempni cum ipsis dominis vicariis prehabito, de consensu et voluntate ipsorum statuta seu constitutiones per quas domino concedente cultus divinus in preacta Cracoviensi ecclesia ordinate peragi ac ipse hore canonice absque negligencia et confusione prout decet decantari poterint et valeant, nostro ex officio sub infrascriptis clausulis et articulis ordinavimus et disposuimus ac ordinamus, disponimus et constituimus per presentes decernentes statuta huiusmodi et constitutiones per ipsos dominos vicarios et eorum successores perpetuo et in eum sub penis infrascriptis firmiter observari ipsaque statuta seu constitutiones per vicedecanum aut per divisores pro tempore existentes vel alios si ipse vicedecanus seu divisores in eisdem exequendis tardi fuerint et remissi, extunc per universitatem ipsorum dominorum vicariorum communicato super hoc huicinde salubri consilio contra omnes et singulos dominos vicarios in et contra ipsa delinquentes, cuiuscunque condicionis fuerint omni timore, favore et gracia necnon dolo et fraude postpositis. In quo consciencias ipsorum dominorum executorum oneramus totiens quotiens fuerit expediens et necesse debite executioni demandari. Acta sunt hec et fuerunt sub anno Nativitatis Domini millesimo quadringentesimo tricesimo octavo feria tertia in vigilia Visitationis S. Marie Virginis Gloriose¹² presentibus ibidem hiis venerabilibus et honorabilibus viris: Derslao de Borzymow archidiacono¹³, Ioanne de Elgoth canonico et officiali generali ac in spiritualibus vicario Cracoviense¹⁴ necnon Mathia de Bochnya

-a dopisano brunatnym atramentem.

¹¹ na górnym i prawym marginesie bogaty kolorystycznie, stylizowany ornament roślinny.

¹² Mikołaj Lasocki sekretarz królewski, kanonik i dziekan krakowski, um. 1450.

¹³ 1 lipca.

¹⁴ Dersław z Borzynowa doktor dekretów, profesor Uniwersytetu Krakowskiego, archidiacon katedry krakowskiej, um. 1452. Por. Pol. Sl. Biogr., II, s. 370.

¹⁵ Jan Elgot doktor dekretów, profesor i rektor Uniwersytetu Krakowskiego, oficjal i wikariusz generalny krakowski, kanonik i scholastyk kapituły krakowskiej, um. 1450. Por. Pol. Sl. Biogr., VI, s. 227—228.

vicedecano¹⁵, Petro Thyttek¹⁶ et Nicolao Vlynski vicecustodibus, Svantoslao vicecantore¹⁷, Ioanne de Staw¹⁸ et Philippo de Wolbram divisoribus¹⁹, Borzyslao²⁰, Jacobo Schady²¹, Marco de Wolborz²², Ioanne Pilawa²³, Stanislaw Liga²⁴, magistro Stanislaw de Isza²⁵, Michaele de Bodzaczin, Ioanne de Vierzeiki²⁶, Thoma Bochnek²⁷ — de dextro, Mathia Strzelec²⁸, Ioanne Pella²⁹, Thoma de Radomskie, Ioanne de Kieleze, Ioanne Pirachala³⁰, Ioanne Nossek³¹, Simone^{32b}, Petro Lantowski³³, Martino Kokoska et Mathia de Mileiow³⁴ de sinistro choris vicariis perpetuis canonicalibus predictae ecclesie Cracoviensis, testibus circa premissa.

¹⁵ Występuje: 30 VI 1419—5 II 1437, Kod. kat. krak., II, s. 448; Lib. priv. vic., k. 232—235.

¹⁶ Piotr Tytlek jest zapewne identyczny z Piotrem wicekustoszem, który występuje: 5 II 1422 — 3 X 1437, Kod. Tyn., s. 253; Lib. priv. vic., k. 211—215.

¹⁷ Świętosław z Szadkowa wicekantore występuje: 27 IV 1437 — 13 IX 1446, Lib. priv. vic., k. 12—18; 220 v.—223 v.

¹⁸ Występuje: 2 V 1431—1462, Kod. Mp., IV, s. 266; Lib. priv. vic., k. 258 v.

¹⁹ Filip z Wolbromia występuje: 5 II 1437 — 3 X 1437, Lib. priv. vic., k. 232—235; 211—215.

²⁰ Borzysław (Borzko) z Biskupie występuje: 27 IV 1437 — 9 X 1449, Lib. priv. vic., k. 12—18; 223 v.—225 v.

²¹ Jakub Schady z Bochni występuje: 27 IV 1437 — 21 IV 1438, Lib. priv. vic., k. 12—18; 216 v.—218; jako zmarły 13 IX 1446, tamże, k. 220 v.—223.

²² Por. wyż. przypis 10.

²³ Występuje: 5 II 1437, Lib. priv. vic., k. 232—235.

²⁴ Stanisław Liga z Kazimierza wikariusz i altarysta św. Stefana w katedrze krakowskiej występuje: 4 VII 1462—1472, Kod. UJ, II, s. 209—210; Lib. priv. vic., k. 38.

²⁵ Magister Stanisław z Piły występuje: 27 IV 1437—1471, Lib. priv. vic., k. 12—18; 202.

²⁶ Jan Rola z Wierzejk wikariusz i wicekustosz występuje: 29 VII 1443—1469, Lib. priv. vic., k. 18 v.—20; 66; zapewne identyczny z Janem Rolą synem Stefana z Wierzejk notariuszem publicznym, 18 I 1455, Kod. UJ, II, s. 161.

²⁷ Może identyczny z Tomaszem synem Stefana z Bichni wikariuszem katedry krakowskiej i notariuszem publicznym występującym: 24 VII 1432 — 17 XI 1440, Kod. Mp., IV, s. 274; Kod. Mog., s. 118.

²⁸ Maciej Strzelec występuje: 29 VII 1443 — 4 X 1449, Lib. priv. vic., k. 18 v.—20; 223 v.—225 v.

²⁹ Występuje: 27 IV 1437 — 21 IV 1438, Lib. priv. vic., k. 12—18; 216 v.—218.

³⁰ Jan Pierchala występuje: 5 II 1437, Lib. priv. vic., k. 232—235.

³¹ Jan Nosek z Sambora występuje: 7 IV 1448—1462, Lib. priv. vic., k. 190—191 v.; 258 v.

³² Szymon wikariusz występuje: 29 VII 1443 — 13 IX 1446, Lib. priv. vic., k. 18 v.—20; 220 v.—223 v.

³³ Piotr Lantowski vel Lantkowski występuje: 27 IV 1437 — 21 IV 1438, Lib. priv. vic., k. 12—18; 216 v.—218.

³⁴ Maciej syn Stanisława z Milejowa wikariusz, altarysta św. Marii Magdaleny w kościele katedralnym, notariusz publiczny, kanonik sandecki występuje: 1427—1462, Kod. UJ, I, s. 161; Lib. priv. vic., k. 258 v.

^b *Hinone* rkps.

CONFUSIO ET TURBACIO CHORI

Quia ipsi domini vicarii horas canonicas nocturnas pariter et diurnas sepius in ecclesia, ut premissum est inordinate et confuse propter nimiam festinationem seu precipitationem peragere solebant unus alium vocibus precurrendo, ita, quod illi, qui in dextro, eos, qui in sinistro choro psalmos legebant, minime percipere valebant et e converso, propter quod statuimus, quod de cetero chorus taliter per quempiam non confundatur nec perturbetur, sed quod cantus tam psalmodiarum, quam etiam hystorialis quilibet continue et cum verborum debita expressione ac notarum prolacione nec nimis cursorie nec etiam tarde ecclesia predicta peragatur; quod si quis predictorum vicariorum contrarium fecerit chorum turbando seu confundendo seque aliis in cantu non conformando, quod extunc talis pro primo excessu gradibus per vicedecanum puniatur, si vero secundo in eodem excessu repertus fuerit extunc in una quarta seu in uno medio grosso puniatur; at si tercio et postea, tocies quociens excesserit in uno grosso porcionum, que diebus currentibus distribui consueverunt per divisores sine omnia misericordia pro qualibet vice puniatur.

CONFABULACIO. RISUS^c

Item quia modus pessimus inter ipsos dominos vicarios inoluerat, quia infra horas canonicas et alia divina officia in choro consueverant disponere negocia et publicas confabulaciones facere et ita sepius accidebat, quia interdum duo tantum aut unus „amen” vel „et cum spiritu”^d officianti respondebant, unde quia domus Dei non negocia sed ad oraciones est disposita et Dominus noster Iesus Christus vendentes et ementes ex ea eiecit et mensas numulariorum evertit, per hoc nobis sufficienter insinuans, quod non fabulacionibus seu murmuracionibus sed magis oracionibus in domo Dei est insistendum, huiusmodi abusiones pessimas abolere cupientes statuimus, ut nullus dictorum dominorum vicariorum negocia in ipsa ecclesia infra horas canonicas aut alia divina officia disponere et confabulaciones publicas et scandalosas facere de cetero audeat, preter hoc, quod unus alteri tria vel plura verba de hiis maxime, que cantum aut horas respiciunt, loqui et de talibus disponere saltem modeste possit. Sed si aliquis extraneus ipsorum aliquem impediverit secum aliqua disponere cupiens negocia, tunc talis impeditus cum ipso extraneo ad partem se cedens negocia sua alios non scandalizando disponat; contrarium vero facientes aut in hiis quoquomodo delinquentes penis suprascriptis eo modo, quo late sunt, mulctandos ad unguem decernimus.

HORARUM ATTENTA CONTINUATIO

Item quia officii, qui singulis septimanis in dicta ecclesia ex ordine servire consueverunt, interdum ita tardi et remissi in eorum officiiis peragendis seu attemptandis fiebant, quod sepius unus tantum aut duo cum cantore chori aut scolaribus, quorum non interest, horas, que per ipsos duntaxat ministros in dicta ecclesia peragi solent, decantabant. Super hoc solerter providendo statuimus, quod ipsi domini officii horas easdem peragendo sint omnino attentii et diligentes ita, quod nulla de cetero in talibus committatur negligencia. Et quia postquam horas easdem sic cantare seu peragere inceperint nequaquam de choro donec ad finem pervenerunt, discederunt, prout alias id facere consueverant. Similiter et hii, qui circa aram dominis canonicis mi-

^c inną ręką, brunatnym atramentem.

^d tak rkps.

nistrant, nisi tunc gravi necessitate impediti, hoc sine negligencia seu displicencia facere poterint; contrarium vero facientes tocies quociens deliquerint nec se reformare in talibus curaverint, pro qualibet vice penis suprascriptis, eo modo, quo apposite sunt per eos, ad quos pertinet, puniendos ad unguem decernimus.

DUPLEX OFFICIUM

Item quia nonnulli domini vicarii circa dictam ecclesiam duplex officium tenere consueverant vix uni satisfacere valentes et per hoc plerumque negligencie in divinis officiiis ac etiam in horis tam canonicis, quam B. Virginis, que per ipsos ministros singulis diebus ferialibus peragi solent, committebantur, statuimus, ut nullus officium duplex de cetero, nisi sibi ex ordine venerit, prout interdum evenire solet, tenere simul audeat; contrarium faciens pena unius grossi tocies quociens contraverit ad unguem puniatur.

SUB CANTU ORACIO

Item quia quidam domini vicarii in consuetudinem traxerant, aliis in choro cantantibus et psallentibus ipsi ibidem horas per se dicere consueverant, quod utique hiis, qui taliter psallebant, in gravem multociens veniebat displicenciam, statuimus, ut nullus amplius taliter horas in choro aliis cantantibus dicere audeat, nisi sit ebdomadarius, qui hoc facere habet necessario, ut sic se ad officium suum tempestive disponat, aut alias debilitate impeditus tali, quod cum aliis horas easdem cantando perficere non posset; contrarium facientes pena unius quarte puniantur, tocies quociens id presumpserint attemptare.

DORMICIO ET NEGLIGENCIA

Item quia fuerunt nonnulli de dietis dominis vicariis, qui non Dei honorem sed proprium lucrum tantum in ipsa ecclesia attemptabant, quia et si chorum intrabant tamen sepius contigit^e, quod propter desidiam somno dediti, interdum per omnes horas nec ora sua apperiebant nec aliquam diligenciam in cantando faciebant sed, ut solum propter suam presenciam quartis et aliis distributionibus cum ceteris laborantibus gaudere possent, precipue in horis nocturnis eo tempore, quo quarte, que presentibus quottidie distribui solent, et aliqui solum pro illo tempore, quo tales quarte distribuiebantur, matutinas intrabant, sed tunc quartis deficientibus nunquam ipsum matutinum intrare curabant, quod utique ipsorum laborancium corda non modice gravabat. Et quia benedictum est: „Non laborantes non manducent”³⁰, statuimus decernentes, quod tales desidiosi et negligentes iuxta voluntatem comunitatis debita animadversione puniantur, laborantes vero ultra divinam retribucionem condigna mercede premientur.

OFFICIATORUM ATTENCIO

Ultimo hac vice statuimus, ut officii, ebdomadarius videlicet et ome-lista^f, epistolarius, rector et maturista, quilibet illorum sua officia locis et temporibus deputatis in ipsa ecclesia diligenter attendant et consequenter omnes et singuli domini vicarii quibuscumque nominibus censeantur in horis canonicis ac aliis divinis officiiis sint attentii et diligentes devote et honeste se per omnia, prout decet viros ecclesiasticos in talibus habendo in presenti laudem a bonis hominibus et in futuro ab Altissimo mercedem sine fine recepturi. Amen.

³⁰ Wolny cytat: 2 Thess. III, 10.

^e przerożone późniejszą ręką na *contigibat*.

^f przerożone późniejszą ręką na *ewangelista*.

MODERATIO CONSUETUDINIS DURE ET CARITATI CONTRARIE
DE PROCESSIONIBUS FUNERUM

Die Mercurii decima quarta mensis augusti anno quo supra³⁶ Mathias vicedecanus, Petrus vicecustos, Ioannes de Staw et Philippus de Wolwram divisores, Petrus Albus, Borzyslaus, Iacobus Schady, Marcus, Stanislaus Liga, magister Stanislaus, Michael de Bodzaczin, Ioannes Rola, Thomas Bochnek — de dextro, Mathias Strzelecz, Ioannes Pella, Martinus Lapanowski³⁷, Thomas de Radomskie, Ioannes Niger³⁸, Simon, Dominicus³⁹, Ioannes Paris, Ioannes Pirchala, Petrus Latowski et Mathias Stanislaus de Mileiow de sinistro choris vicarii perpetui canonicales ecclesie Cracoviensis personaliter constituti et capitulariter congregati hincinde solenni tractatu vicibus iteratis habito consuetudinem quandam a multis temporibus per ipsos et eorum communitatem tentam et observatam videlicet, quod quicumque vicariorum cuiuscumque conditionis solam processionem exequiarum cuiuscumque funeris, sive divitis sive pauperis, in castro sive extra castrum, in qua alios vicarios fieri contingebat, neglexit et quascumque causa, eciam si pro illo tempore circa ecclesiam laborando cum ceteris presens fuit, omnibus porcionibus seu distributionibus, que ex talibus exequiis proveniebant et de quibus vicarii presentes tantummodo gaudere solebant, in toto sine omni misericordia privabatur; attendentes fore et esse ipsis nimis onerosam et iniuriosam ac caritati contrariam in hunc modum moderaverunt statuentes, quod quicumque ex dominis vicariis processionem exequiarum predictam non ex contemptu sed ex sola ignorantia, in quo ipsius negligentis conscientia onerabitur, neglexerit et circa ipsam ecclesiam presens fuerit cum aliis laborando, ut moris est, horas nocturnas pariter et diurnas et alia divina officia peragendo tempus huiusmodi exequiarum duntaxat s-s nesciendo, si in castro huiusmodi processio fuerit in uno grosso, si vero extra castrum alias de inferius, extunc in quatuor grossis, taliter negligens pro qualibet dictarum porcionum seu distributionum per divisores cum effectu puniatur et tunc punitus cum aliis de eisdem funeralibus seu porcionibus gaudebit; si autem huiusmodi porciones seu funeralia pro parte ipsius negligentis ad quatuor grossos se non extenderint, extunc in toto, quicquid inferius quatuor grossis fuerit nichilominus puniatur.

CAPITULUM SEMPER FIAT INFRA DUAS EBDOMADAS⁴⁰

Volumus eciam, quod de cetero singulis annis capitulum nostrum sit infra duas ebdomadas, citra vel^h ultra, in loco consueto vel ubi placuerit. Ad quod convocandum seu comportandum dicti divisores sub penis supradictis sint stricti; qui vero ad illud veniens non curaverit aut ex contemptu neglexerit

³⁶ 14 sierpnia w 1438 r. wypadalo nie we środę (dies Mercurii) leca w czwartek.

³⁷ Występuje: 5 II 1437 — 3 X 1437, Lib. priv. vic., k. 232—235; 211—215.

³⁸ Jan Czarny z Kiele występuje: 21 IV 1438 — 7 IV 1448, Lib. priv. vic., k. 216 v.—218; 190—191 v.

³⁹ Dominik wikariusz występuje: 28 XII 1431 — 4 X 1449, Kod. Tyn., s. 169; Lib. priv. vic., k. 223 v.—225 v. Pozostali świadkowie tego statutu, jeżeli pojawiają się w źródłach, objaśnieni powyżej.

⁴⁰ Statut, pozbawiony daty, jest sądząc po świadkach bliski chronologicznie dwóm poprzednim datowanym.

s-s razura i luka na parę liter.

^h na marginesie ręką z XVI w. *Divisoribus sunt ministri ad convocandum fratres ad capitulum.*

vocatus, ut premittitur per eosdem divisores porcionibus seu distributionibus cottidianis per unam septimanam, eo ipso decernimus esse privatum presentibus dominis: Mathia vicedecano, Petro, Martino vicecustodibus, Venceslao vicecantore, Petro Bysly, Mathia Stralicz, Marco, Stephano, Petro Miles⁴¹ et aliis vicariis capitulariter congregatis.

DE VERBIS CONVICIATORIIS ET DETRACTORIIS STATUTUM

Item quia de vicariis et ceteris confratribus nostris conviciatoribus et detractoribus et maledicto oris linguam non refrenantibus seu oris maledicti consuetudinem resicare negligentibus per statuta nostra nulla certa forma vel pena preterea, que iure communi comprehenditur et invenitur expressa, statuimus, ut vicarius, qui vicarium confratrem suum et nostrum in capitulo vel extra et maxime in ecclesia verbis probrosis, contumeliosis, conviciatoriis detractoriis et maledictoriis affecerit manifeste aut de hoc confessus vel convictus fuerit evidenter, per quartam partem anni a consorcio capituli nostri et a percceptione distributionum¹ cottidianarum, que aliis accrescunt, ipso facto sit exclusus et privatus per unum mensem. Ad cuius quidem statuti et pene executionem super consorcio capituli vicedecanus, qui tunc extiterit, divisores vero pro tempore existentes, super percceptione distributionum, quibus ad hoc damus omnimodam potestatem seu facultatem sub penis eisdem teneantur non obstantibus quibusvis contradictionibus seu difficultatibus.

DE DIVISORIBUS ILLIS OBPROBRIA FACIENTES

Anno Domini 1440 Michael vicedecanus unacum ceteris vicariis et fratribus in capitulo generali ante festum S. Stanislaus in mayo⁴² more solito celebrato infrascripta fecimus statuta.

Quia officium divisorum universitatis nostri ad tam minimam iam devenerat estimationem, quod in electione eorum contingebat nos aliquando pluribus diebus consedere et omnes tam seniores, quam eciam iuniores fratres pro tali officio valentes quicumque eciam cum magnis precibus a fratribus postulabantur, ad illud a susceptione huiusmodi officii se penitus subtrahebant, causas diversas allegantes iam videlicet detractiones et obprobria maxima a fratribus iam curam satis non parvam, utilitatem vero modicam ipsis exinde provenire; volentes super hoc de remedio oportuno providere statuimus, quod nullo de fratribus cuiuscumque conditionis existat ipsis dominis divisoribus aliqua obprobria facere aut eciam detrahere audeat publice vel occulte et maxime in ecclesia; sed si alicui iniuriari viderentur, ille in capitulo contra ipsos proponat et ibi tunc iniuriam patienti iusticia ministrabitur condigna; contrarium vero facientes debita animadversione iuxta priora statuta punientur.

ALIUD DE DIVISORIBUS PREROGATIVAS HABENTES

Item quia illud commune dicit proverbium: „Nemo tenetur alicui propriis militari stipendiis” volentes ut ipsi domini divisores pro tempore existentes aliquibus specialibus inter nos gaudeant prerogativis, que saltem ipsorum fratrum animos suscipiendum huiusmodi officium inclinari possent, statuimus

⁴¹ Piotr zw. Miles występuje: 15 XII 1404 — 30 VI 1419, Kod. Tyn., s. 201; Kod. kat. krak., II, s. 448—449; por. też rkps s. 70 (I) wpisany ręką kopisty statutu *aniversarii Petri dicti Miles scolastici Cracoviensis de altari S. Vincencii*, Inni znani świadkowie statutu objaśnieni wyżej.

⁴² Przed 8 maju.

¹ na marg. ręką z XVII w. *Poenam nota bene.*

habere volentes, quod ipsi domini divisores et primo unus illorum, qui prior et antiquior in ipso officio fuerit, demum posterior in assecutione lecturarum, quas circa altaria universitatis nostre incorporata conferre iuxta literas eiusdem incorporacionis habemus, quicumque locus se obtulerit, etiam ultra omnes fratres, cuiuscunque condicionis fuerint, primi et principales existant.

DE DIVISORIBUS

Horum igitur intuitu astringimus et obligamus ipsos dominos divisores pro tempore, quod ipsi singulis annis talem et tantam diligentiam in exactione proventuum et censuum nostre universitatis omnium et singulorum undecunque et a quibuscunque personis provenientium, maxime de domibus dominorum canonicorum, ubi ex longa mora nobis displicencia et dampnum semper imminet, omnino adhibeat et i faciant, quod de remanentiis huiusmodi proventuum et censuum pro futuro anno seu divisoribus successoribus ad exigendum nichil resultet; attento, quod etiam ipsi divisores pro tempore aliis successoribus divisoribus de eorum prerogativis et obventionibus, quibus occasione huiusmodi officii per nostram universitatem sunt dotati, nichil penitus reliquit. Alias secus facturi per fratres debita animadversione iuxta exigentiam demeriti in eisdem obventionibus et prerogativis aut alias legitime punientur.

Similiter^k et in constructione ac reparacione domorum procuracioneque et regimine omnium et singulorum honorum nostre universitatis prefati domini divisores facere debent ipsorum diligentiam; alioquin maledictionem pro benedictione et pro graciaram actione indignacionem fratrum sentient se incursum; et nichilominus modo supradicto in premissis culpabiles reperti punientur.

DECRETUM SEU CONFIRMATIO STATUTORUM

Anno Domini 1462 Saturni XXVII a februaryi reverendus pater dominus Johannes de Pnyow decretorum doctor, archidiaconus et administrator ecclesie Cracoviensis sede vacante⁴³ in presenti codicillo⁴⁴ statuta contenta de consensu omnium et singulorum dominorum vicariorum in omnibus suis punctis, clausulis et sententiis decrevit esse per dominos vicarios, pro quibus sunt condita, tenenda et habere in robore, in forma, presentibus dominis venerabilibus et honorabilibus Johanne Woissyk de Woicza custode⁴⁵, et Petro de Oszowa canonico ecclesie Cracoviensis⁴⁶ et Stanislao¹ de Cleparz et Joanne Mandko notariis publicis.

Finis.

⁴³ Jan z Pniowa doktor dekretów, archidiakon zawichojski i krakowski, administrator kościoła krakowskiego w czasie sporu o obsadzenie biskupstwa krakowskiego w l. 1460—1463, um. 1476. Ks. J. Fijałek, *Polonia apud Italos scholastica saec. XV*. Kraków 1900, s. 100—102.

⁴⁴ Mowa o nieznanym dniu kodeksie, do którego zapewne w XV w. bieżąco wpisywano uchwalane przez kolegium wikariuszów statuta.

⁴⁵ Jan Wojsik z Wojczy kustosz katedry krakowskiej występuje: 7 II 1454 — 30 X 1481, Kod. UJ, II, s. 143; Acta cap. Crac. et Ploc., s. 63.

⁴⁶ Piotr z Osowy prepozyt kielecki, kanonik krakowski występuje: 25 VII 1428 — 26 VIII 1464, Cod. epist. XV s., II, s. 215; Acta cap. Crac. et Ploc., s. 28.

^j na marg. ręką późniejszą *Nota melius*

^k na marg. ręką późniejszą *Divisores debent advertere circa reparacionem domorum vicariorum*.

¹ Sta^o rkps.

STATUTUM RORATE ^m-CANENCIUM INCIPIENTIBUS^m

Item omnes domini capitulariter congregati attendentes prejudicium imminere fratribus in dextro choro stantibus et presertim ab antiquo Rorate a vicecantore canere incipientibus, ut illi, qui in sinistro existebant, nunquam completio ordinis eorundem ad finem devenerat, statuerunt itaque inviolabiliter observari, volentes perpetuo, ut ubicunque finis completiois eorundem devenerit, alio anno ille, quem sequitur, incipere debet.

STATUTUM DE NOVELLIS VICCARIIS

Anno Domini 1467 feria quinta post Concepcionemⁿ B. Marie⁴⁷ domini capitulariter congregati decreverunt, quod quicumque et quocumque novellus vicarius acceptatur in vicariatum et introducit in ecclesiam et si eodem die^o secundum consuetudinem dat et tribuit [mercipotumⁿ], tunc eodem die quicumque fuerint, sint participes illius. Sed si eodem die, quo introducit in ecclesiam, non tribuit sed alio die, aut infra unum mensem, tunc etiam tales, qui existunt presentes, participabunt et non absentes. Si tamen in tali casu eodem die non dividitur, tamen solum illi participabunt, qui fuerint presentes, quando porrigitur mercipotusⁿ, tales et domini divisores debent considerare, qui protunc fuerint, quando porrigitur.

ALIUD STATUTUM DE OFFERTORIO TEMPORE INTERDICTI. 1468^{*}

Officiati pro tempore, quicumque fuerint, tempore interdicti nec de maiori altari nec in sacristia nec de aliquo alio loco offertorium debent capere aut de eo participare more, quo preter interdictum soliti sunt participare, nec unquam huiusmodi offertorium per se capere de altari alias quoquomodo nisi de manibus dominorum divisorum pro tempore sub privacione porcionum per duas sequentes ebdomadas. Ita domini capitulariter congregati feria quinta post Zophie⁴⁸ anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo octavo decreverunt et statuerunt.

ALIUD STATUTUM DE FUNERALIBUS. 1477

In capitulo generali feria quarta proxima ante festum S. Mathei apostoli et ewangeliste⁴⁹ domini vicarii congregati post multas differencias, que occasione funeralium inter fratres dominos vicarios discontinuantes fuerunt exorte, specialiter statuerunt et decreverunt firmiter observandum nec de super amplius votandum videlicet: quocumque funeralia quorumcumque dominorum spiritualium et secularium peracta fuerint, si quis fratrum ante tempus et diem sepulture funeris uno mense absens fuerit aut presens existens discontinuaverit, omnibus spoliis et offertorio respectu funeris huiusmodi careat ipso facto nec tali licebit in contrarium quicumque attemptare quibuscunque iuris remediis neque judicialiter neque querulose, quod si secus fecerit aliis omnibus porcionibus sortem suam respicientibus per divisores privetur; et idem

⁴⁷ 10 grudnia.

⁴⁸ 19 maja.

⁴⁹ 17 września.

^m tak rkps.

ⁿ na marg. ręką XVI w. *Nullum*.

^o na marg. ręką XVII w. *Non servetur sic*.

^p w rpiście mała luka i znak :N:, który miał prawdopodobnie oznaczyć wątpliwą dla kopisty lekcję.

^r tak rkps zamiast *mercipotus*.

^s dopisano brązowym atramentem.

de casualibus¹⁻³ aliis et obventionibus sollennibus tenendum erit et observandum. Presentibus dominis: Martino de Bochnia vicedecano⁵⁰, Mathia de Zarnowiec vicecantore, Petro Swietlik⁵¹, Andrea de Gorka vicecustode⁵², Stanislawo de Isza magistro, Ioanne de Mileiow, Martino Soczewka de Cleparz⁵³, Stanislawo de Szeglyn⁵⁴, Iacobo Golyan de Guezna⁵⁵, Iacobo de Mileiow⁵⁶, Joanne Szieprawski⁵⁷, Alberto de Solecz⁵⁸ etc. vicariis perpetuis canonicalibus ecclesie Cracoviensis in domo murata olim domini Ade de Bandkow⁵⁹ capitulariter residentibus.

DE MINISTRANTIBUS TEMPORE INTERDICTI. 1481

In capitulo generali in autumnno⁶⁰ domini vicarii unanimi voto decreverunt et statuerunt, quod tempore interdicti perpetue duraturis temporibus epistolarius in matura et ewangelista in summa per totum officium ministrare debent cessantibus quibusvis excusacionibus; contrarium vero facientes penis duorum grossorum tociens quociens per divisores pro tempore sine misericordia puniantur.

CORPUS CHRISTI

Anno Domini 1483. In capitulo generali in crastino S. Adalberti⁶¹ celebrato per dominos vicarios statutum, quia rector chori alias qui choro tunc presidebat et pretinebat in die festivitatis Corporis Christi et per eius totam octavam ex consuetudine sola ad portandum sacramentum divinissimi Corporis Christi cum ebdomadario in processione fuit astrictus nimiumque et excessive gravabatur, quia alium loco sui ordinando ad aliquot illorum cum pecuniis conveniebat, unde eius providere gravamini cupiens domini tunc capitulariter congregati statuerunt et decreverunt, ut non rector sed maturista, qui etiam

⁵⁰ Występuje jako wikariusz w 1472 r., Lib. priv. vic., k. 36, 38.

⁵¹ Piotr Swietlik ze Skopania wikariusz i wicekustosz występuje: 13 IX 1448 — 14 X 1472, Lib. priv. vic., k. 226—228 v.; Acta cap. Crac. et Ploc., s. 41.

⁵² Andrzej z Górki wikariusz, wicedziakan i wicekustosz występuje: 2 XI 1443—1471, Lib. priv. vic., k. 85—87 v.; 202.

⁵³ Marcin Soczewka z Kleparza występuje w r. 1462, Lib. priv. vic., k. 258 v.

⁵⁴ Stanislaw ze Szczeglina altaryzta w kościele parafialnym św. Szczepana i w kościele P. Maryi, wikariusz katedry krakowskiej występuje: 4 VII 1462—22 V 1478, Kod. UJ, II, s. 209—210; III, s. 59.

⁵⁵ Jakub Golan z Guezna wikariusz i altaryzta katedry krakowskiej występuje: 1472 — 1 VIII 1481, Lib. priv. vic., k. 38; Kod. UJ, III, s. 90.

⁵⁶ Jakub z Milejowa występuje w r. 1472, Lib. priv. vic., k. 38.

⁵⁷ Jan Szeprawski występuje 18 IX 1472, Acta cap. Crac. et Ploc., s. 41.

⁵⁸ Albert z Solca wikariusz i altaryzta w kaplicy Szafranców w katedrze krakowskiej [rkps s. 6 (I)] identyczny zapewne z Albertem synem Piotra z Solca notariuszem publicznym występującym: 12 VII 1462 — 1 X 1473, Kod. UJ, II, s. 211; III, s. 36.

⁵⁹ Adam z Będkowa kanonik, wikariusz generalny i oficjal krakowski, archiprezbiter kościoła mariackiego w Krakowie, um. 1451. Katalog archiwum kościoła mariackiego. Teka Grona Konserwatorów w Galicji-Zach., IV, s. 12.

⁶⁰ Przed świętem translacji św. Stanisława wypadającym 27 września.

⁶¹ 23 kwietnia.

¹⁻³ luka na parę liter.

¹ na marg. ręką późniejszą *Idem de casualibus obventionibus*.

per octavas festivitatis utriusque S. Stanisłai caput sanctum exportat et reportat venerabile Dominici Corporis sacramentum, per ipsam totam octavam et in festivitate Corporis Christi portet; negligens autem penis consuetis subiacet puniendus.

IMAGO RESURRECTIONIS DOMINI

Item quia crebro in festi Pasce matutinis alterabantur fratres de portanda resurrectionis imagine, ibidem decretum et conclusum est, ut ewangelista cum epistolario absque omni contradictione ipsam imaginem resurrectionis portent; negligentes solitis penis subiacent.

DE PSALMISTIS ET ALIIS OFFICIATIS

Anno Domini 1491 die VII mensis maii Mathias de Lutomirsko vicedecanus, Michael de Vnyeiov vicecantor, Iacobus de Mileiow, Joannes Szieprawski, Stanislaus de Przeworsko⁶², Mathias de Zarnowiec, Albertus de Solecz, Stanislaus de Wawrzynczyce⁶³, Martinus Rynca⁶⁴ etc. omnesque alii et singuli fratres tocius congregacionis et communitatis viceziorum ecclesie Cracoviensis capitulariter congregati statuerunt, inviolabiliter observari volentes perpetuo, ut propter evitandum errorem in psalendo choralis, qui frequenter ex mentis evagatione aut distractione accidit, domini psalmiste alias fratres, qui ratione senii candelas in matutinis in psalmodiam diligencius attendendam recipiunt, etiam in sequentibus horis, presertim prima, vespere et completorium ymo et in vigiliis psalmodiam huiusmodi diligenter psalteriis apertis attendant. Sic et alii officiiat terciam, sextam et nonam concinentes psalmodiam diligencius advertant sub penis alias solitis et consuetis.

DE PRIMA DIE CAPITULI ANTE FESTUM S. STANISŁAI IN MAYO ET IN AUTUMNO ET DE LICENCIA A DIVISORE SENIORE HABENDA *

Anno 1511 sabbato post festum Exaltacionis S. Crucis⁶⁵ domini vicarii ecclesie cathedralis Cracoviensis videlicet dominus Martinus de Radomskie profunc vicedecanus etc. ex statuto et consuetudine laudabili primam diem capituli, que dies duabus septimanis ante festum S. Stanisłai in mayo et in autumnno assignantur, celebraturi capitulariter conveniendo, considerantes nonnullos ex fratribus consuetudini antique et laudabili contravenire, que consuetudo per ipsorum antecessores, viros approbatos et emeritos inviolabiliter observabatur, ut videlicet omnes confratres seu vicarii protunc presentes prima die, quo capitulum inciatur ante festum S. Stanisłai in mayo et in autumnno, ut premissum est, duabus septimanis sub privacione offertorii seu oblacionum quotidianarum per totum tempus, quo reliquias exponere solent, interesse fuerant astricti, statuerunt et unanimi consensu ac voto inviolabiliter observare predictae consuetudini antique inherentes decreverunt, quod quicumque ex fratribus ex qualicumque causa, sola duntaxat infirmitate excepta, prima die capitulari ante predictum festum S. Stanisłai duabus septimanis tam in mayo, quam etiam in autumnno celebrari consueto, in loco eis deputato pro

⁶² Występuje: 9 IX 1468—1472, Acta cap. Crac. et Ploc., s. 36; Lib. priv. vic., k. 38.

⁶³ Stanislaw z Wawrzynczyce występuje w r. 1472, Lib. priv. vic., k. 38.

⁶⁴ Marcin Rynca z Bartowic występuje w r. 1472, Lib. priv. vic., k. 38.

⁶⁵ 20 września.

* statut pisaný przez innego pisarza z połowy XVI w. dużym, mało starannym pismem.

madversione procurabo et fideliter dispensabo unicuique fratrum equitatem faciendo. Sic me Deus adiuvet et hec sancta Dei ewangelia.

EWANGELIUM ⁶⁸

In illo tempore postquam completi sunt dies octo, ut circumcideretur puer, vocatum est nomen eius Iesus, quod vocatum est ab angelo priusque in utero conciperetur.

⁶⁸ Luc. II, 21; cytata wykazuje pewne dowolności.

ZOFIA SIDOROWICZ

Z DOKUMENTÓW KOŚCIOŁA I KOLEGIATY ŚW. FLORIANA W KRAKOWIE

WSTĘP

Kościół św. Floriana w Krakowie, na dawnym przedmieściu kleparskim, sięga fundacją w. XII i należy do najstarszych świątyń podwawelskiego grodu. Nie tylko jednak dawność fundacji zasługuje na bliższe zajęcie się tym kościołem, istniejąca bowiem przy nim kolegiata od r. 1401 należała do Uniwersytetu Jagiellońskiego i z tego powodu dzieje kościoła św. Floriana i jego kolegiaty są związane z dziejami uniwersytetu.

Jeśli chodzi o literaturę przedmiotu, to o kościele św. Floriana, jego zabytkach, znajdujemy wzmianki rozsypane w wielu pracach traktujących o historii Krakowa¹, względnie historii sztuki w Polsce, a o kolegiacie i jej członkach w pracach o dziejach Uniwersytetu Jagiellońskiego, a więc przede wszystkim K. Morawskiego, *Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego* (t. I—II, Kraków 1900), H. Barycza, *Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego w epoce humanizmu* (Kraków 1935), pracach A. Karbo-wiaka, Wł. Wisłockiego i innych. Specjalnie zagadnień związanych z historią kościoła św. Floriana dotyczą niewielkie rozprawki K. Furmankiewiczówny, *Św. Florian w zabytkach Krakowa* („Rocznik Krak.”, R. 18: 1917), ks. J. Krukowskiego, *Krótką historią kościoła, kolegiaty i parafii św. Floriana na Kleparzu w Krakowie* („Przegl. Kośc.”, R. 4: 1883) i *Pamiętka 700-letniej rocznicy założenia kościoła i kolegiaty św. Floriana przy Krakowie na Kleparzu* (Poznań 1886), ks. K. Teligi, *O stosunkach między probostwem św. Floriana a szkołą przy tym*

¹ W przeważnej części drukowanych w Roczniku Krakowskim i tomikach Biblioteki Krakowskiej.

kościół i uniwersytetem krakowskim (Kraków 1868). Początkowe dzieje kościoła zostały doskonale opracowane przez prof. K. Dobrowolskiego w *Dziejach kultu św. Floriana w Polsce do połowy XVI w.* (Warszawa 1923).

Źródła odnośne do kościoła św. Floriana są dość obfite, nie dają jednak pełnego oświetlenia jego dziejów. Z czasów przed r. 1400 jest ich niewiele, wszystkie drukowane i opracowane. Począwszy od daty wcielenia kolegiaty do uniwersytetu mamy materiał odnoszący się do historii Uniwersytetu Jagiellońskiego zawarty w wydawnictwach drukowanych, zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej² i Archiwum Uniwersytetu³. Pewne materiały zawierają również księgi miejskie kleparskie znajdujące się w Archiwum Miasta Krakowa⁴, archiwum b. Polskiej Akademii Umiejętności⁵ i Wojewódzkim Archiwum Państwowym⁶, oraz w Archiwum Kapitulnym Krakowskim⁷.

Opracowując w latach przedwojennych historię kościoła św. Floriana miałam możliwość dzięki uprzejmości ówczesnego prepozyta ks. infulata B. Niemezewskiego przejrzeć archiwum kościelne, zawierające akta dotyczące przeważnie spraw parafialnych, począwszy od końca XVI w. Znajdował się tam również rękopis mieszczący pisane na pergaminie statuty kolegiaty z r. 1518, nigdzie dotychczas nie opisane i nie znane literaturze przedmiotu⁸, oraz najstarszy zachowany inwentarz skarba kościoła z r. 1519. Niestety rękopis ten zaginął w czasie okupacji hitlerowskiej, więc wydało mi się wskazanym wobec niewielkiej ilości zachowanych zabytków ustawodawstwa kolegiackiego w Polsce⁹, ogłoszenie mego odpisu, jak również odpisu najstarszego inwentarza, poprzedzonych krótkimi wyjaśnieniami.

Niech mi będzie wolno na tym miejscu złożyć serdeczne podziękowanie doc. dr Włodzimierzowi Budce i doc. dr Adamowi Kamińskiemu za cenne uwagi i wskazówki.

² Rkpisy nr 108, 240, 3068, 3316, 5173, 5176, 5357, 5358, 5360, 6035.

³ Rkpisy nr 34, 35; Libri Capituli s. Floriani, nry 167—190.

⁴ Do XVI w. Scabinalia Clepardiensis Nr 1*—4* (nr hipot. 206, 207, 209, 218); Advocatialis Clepardiensis nry 7*—9* (hip. 210, 212, 215); Consularia Clepardiensis nr 25* i 26* (hip. 208 i 211); fascykuly aktów luznych nr 82 i 124 (także lata późniejsze).

⁵ Zbiór Smoniewskiego: rkpisy nr 415, 437, 461, 466, 480, 482, 485.

⁶ Terr. Crac. I, Ia, II, Ha, III, IIIb, 12, 13, Castr. Crac. I, zapiski odnoszą się do członków kolegiaty.

⁷ Np. Liber Retaxationum, nr 1 i 2.

⁸ Odpis ich z pewnymi błędami znajduje się w rkpisie Bibl. Jag. nr 240.

⁹ Ks. J. Fijałek, *Statuty kapitulne kościołów kolegiackich [w:] Statuty kapituły katedralnej wrocławskiej*, Kraków 1915, s. CCI i n.

I. OPIS RĘKOPISU

Był to kodeks formatu 18 × 14 cm, oprawny w czarną skórę. Na wierzchniej okładce znajdowała się naklejka z napisem sporządzonym późną ręką (XVIII w.?) „poz. 47 *Statuta Capituli Collegiatae s. Floriani 1407—1518*”¹⁰. Z boku wierzchniej okładki miała nalepka, ślad późniejszej inwentaryzacji z numerem 128, a pod nią 47. Kodeks zawierał 16 kart pergaminowych (nie stwierdzam, czy pergaminowa część rękopisu dzieliła się na składki i brakowało 3 kart, czy też tylko paginacja była omyłkowa; o ile sobie przypominam raczej nie było śladu wyciętych kart), 41 kart papieru XVI-wiecznego ze znakiem wodnym głowy wołu i 39 kart późniejszego, oraz wlepiony XVIII-wieczny list. Układ był następujący: k. pap. nlb. 5, k. pap. z XVI w. l, k. pergaminowych 16 (paginowanych 1—12, 19—38), k. pap. z XVI w. 40 (paginowanych 39—130), k. pap., późniejszych 2 (paginowanych 131—133), k. pap. późn. nlb. 32, list z r. 1760.

Treść zaginionego rękopisu była następująca.

K. 1—5 (papier późniejszy): późne odpisy akt odnoszących się do kolegiaty floriańskiej, np. na k. 3 odpis ordynacji biskupa Wysza z r. 1407¹¹.

K. 6 (papier szesnastowieczny) pismo tej samej ręki co w następnej pozycji: przysięga nowo wstępujących do kolegiaty, z czerwonym nagłówkiem *Iuramentum prelatorum et canonicorum noviter intrantium*¹².

S. 1—6 (karty pergaminowe): statuty kolegiaty z r. 1518, publikowane niżej, każdy statut z czerwonym nagłówkiem.

S. 7—8 (karty pergaminowe, pierwotnie czyste): późniejsze zapiski *de poenis negligentiarum omnium facultatum ex Statutis Universitatis descriptum* i postanowienia kapituły floriańskiej z r. 1570 *De venditione hortulaniarum aut tabernarum in bonis et villis capituli*.

¹⁰ Tym samym piśmem wpisana była uwaga na s. 25 kart pergaminowych rkpisu dotycząca przywileju wsi Siedlee z r. 1625.

¹¹ „Ordinatio beneficiorum Ecclesiae Collegiatae s. Floriani ad Cracovia auctoritate ordinata Illmi domini Petri Wysza de Radolina Episcopi Cracoviensis A. 1407 facta”.

¹² Zmieniony nieco w stosunku do tekstu przysięgi w statutach Jastrzębca, np. opuszczony nakaz o noszeniu almućji. Pralaci i kanonicy u św. Floriana nosili almućje „de eismis”, z popielic w lepszym gatunku, wikariusze ze zwykłych („de aspergellis”) — *Cod. Dipl. Univ. Crac.*, t. IV, nr 365. Kanonicy floriańscy mieli przywilej nie noszenia tabardu, obowiązkowego stroju profesorów Uniwersytetu (Morawski, *dz. cyt.*, t. II, s. 435).

S. 9—10: *Statutum de vicariis noviter Ecclesiam intrantibus et iuramentum*, te karty były bardzo zniszczone, pismo miejscami zatarte.

S. 11, 12 i 13/19 (według paginacji rkpisu) były zapisane piśmem późniejszym, trudno czytelnym i również bardzo zniszczone.

S. 20—29 (paginacja rkpisu) zapisane ręką pisarza statutów zawierały zapiski dotyczące majątku kolegiaty *Hec sunt bona temporalia Ecclesie s. Floriani, pertinentia ad magistros prelatos et canonicos eiusdem Ecclesie*: wykaz czynszów z Książniczek, Czaplí, Igołomii, Łubienka, dziesięcin ziemi bieckiej, kancelarii sierańskiej, łączyczyckiej, poznańskiej, oraz czynszów kleparskich i innych dochodów stanowiących uposażenie kolegiaty.

S. 30 i następne: wykaz anniwarszów kościoła św. Floriania; królewicza Kazimierza¹³, Andrzeja z Łabiszyna¹⁴ i Marcina z Krakowa¹⁵, czwarty anniwarsarz, Mikołaja Mikosza¹⁶, został wpisany już inną ręką, jak również i następne s. 31—38 (pagin. rkpisu), kończące karty pergaminowe.

S. 37—38: zapiski z lat 1558, 1560, 1567 i 1568.

S. 39—42: najstarszy inwentarz skarbcza z r. 1519 ręką pisarza statutów, niżej zamieszczoney.

S. 43—44: Rewizja skarbcza i ruchomości kościoła z r. 1533¹⁷. Piśmem autora notatki o anniwarsarzu Mikołaja Mikosza (s. 31).

S. 45—54: Uzupełnienia powyższej nowymi nabytkami sięgającymi r. 1583, przez kontynuatorów spisu anniwarszów (ze s. 32—38).

S. 55 szesnastowiecznego papieru i na dalszych kartach: dużo późniejsze zapiski (od r. 1595) dotyczące spraw gospodarczych, wikariuszy kościoła np. uchwała kapituły świętofloriańskiej z dn. 6 VII 1641 r. *De praesidentia in capitulo minori vicedecano s. Floriani* (s. 61—62), instytucji tychże wikariuszy, jak również kopie dawnych dokumentów (np. na s. 103 kopia statutu o nowowstępujących wikariuszach ze s. 9) i luźne notatki sięgające połowy XVIII w.

Ostatnią pozycją był wlepiony list z r. 1760, którego treści nie zanotowałam.

¹³ Świętego, „ob concessionem seu traditionem per Regem Kazimirum novorum privilegiorum seu iurium super pontalibus in Przedborz”.

¹⁴ Dr teologii, kustosz, a później dziekan u św. Floriania w latach 1492—1496 (*Cod. Dipl. Univ. Crac.*, t. III, nr 293, *Album Studiosorum Univ. Crac.*, t. II, s. 38). Zmarł 10 VI 1498 r. (A. Karbowiak, *Dzieje wychowania i szkół w Polsce*, Lwów 1923, s. 377).

¹⁵ Dziekan u św. Floriania zmarły w r. 1507, zob. przyp. 53.

¹⁶ Zmarł 10 lutego 1528 r. — Barycz, *dz. cyt.*, s. 693.

¹⁷ Zob. s. 9.

Jak widzimy, kodeks mieścił zapiski z różnych czasów i różnej treści mechanicznie złączone i razem oprawione. Niektóre karty stanowią pewną całość treściową i zapiski na nich były kontynuowane, jak np. spis anniwarszów, czy kontynuacja XVI wiecznego inwentarza. Pewną całością były statuty, spis majątku kościelnego, najstarszy inwentarz i tekst przysięgi kolegiatów pisany jedną ręką na kartach pergaminowych i papierowych.

Ponieważ wyżej omówiony rękopis nie odnalazł się, zamieszczając tekst statutów i najstarszego inwentarza, po porozumieniu się z wydawnictwem, zastosowano się do instrukcji wydawniczej dla średniowiecznych źródeł historycznych Polskiej Akademii Umiejętności (Kraków 1925), ażeby lepiej odwzorzyć wygląd zaginionych dokumentów. Zachowując układ oryginału, pisownię (oczywiście stosując się do instrukcji, a więc ff—F, itd.), duże litery występujące w tekście zmieniono na małe z wyjątkiem słowa *Ecclesia* w oznaczeniu kolegiaty floriańskiej, nie uwzględniono także zdarzającego się parokrotnie *e caudatum*.

2. STATUTY

Najwcześniejszy ślad działalności ustawodawczej kapituły floriańskiej zachował się dopiero z 2 dziesiątka lat XV wieku; jest to streszczenie statutu kolegiaty z r. 1415¹⁸. Następnie Wojciech Jastrzębiec biskup krakowski wydał 5 V 1422 r. w porozumieniu z kanonikami floriańskimi statuty normujące ogół spraw ustrojowych kolegiaty. Ponieważ obejmują one także postanowienia względem prepozyta i kustosza (godności wyłączonych z inkorporacji kolegiaty do Uniwersytetu Jagiellońskiego w r. 1401) dotyczą więc całej kolegiaty i są pierwszymi jej statutami dochowanymi w całości¹⁹. Z tekstu przysięgi w statutach Jastrzębca wynika, że do r. 1415 kolegiata nie miała żadnych spisanych statutów, stąd podkreślenie przestrzegania „przede wszystkim” statutu z r. 1415, a określenie innych przepisów kolegiackich tylko jako *iura et consuetudines*, a nie jako *statuta* jak zwykle w przysięgach kapitulnych. W tekście XVI-wiecznej przysięgi mamy już wyraźnie powiedziane o zaprzysięganiu *statuta et statuenda, ritus et consuetudines*. W r. 1494 kapituła na posiedzeniu w dniu 20 maja wydała statut zobowiązujący wikariuszy przy kościele św. Floriania do składania w czasie ich instytucji przez dziekana

¹⁸ *Cod. Dipl. Univ. Crac.*, t. I, nr 50.

¹⁹ Tamże nr 69, z kopii sporządzonej w r. 1539.

przysięgi na posłuszeństwo względem pralatów i kanoników, oraz zachowywania statutów kolegiaty²⁰.

Pierwszy zbiór statutów kapitulnych, zachowany do r. 1939 w oryginale, pochodził z początku XVI w. Były one uchwalone na posiedzeniu kapituły, w refektarzu Kolegium Większego, w dniu 11 marca 1518. Zbiór ten obejmował 8 statutów i poprzedzony był wstępem zawierającym, po arendzie, formułę zwykłą przy konkluzjach uniwersyteckich (kapitułę tworzyli profesorem uniwersytetu, nie zasiadał w niej wówczas prepozyt, nie będący członkiem uniwersytetu)²¹.

Pierwszy statut o nowowstępujących pralatach i kanonikach postanawia, że nowoprzyjęty ma złożyć do trzech miesięcy 2 grzywny zwykłej monety na ręce dziekana, lub prokuratora kolegiaty, aby mógł zaraz korzystać z dochodów swej prebendy, oraz z refeckji. Przepis ten szedł daleko, gdyż statut biskupa Jana Lutka z Brzezia z r. 1467 w sprawie roku laskawego ustalał jako najniższe obciążenie na rzecz zmarłego prebendariusza jedną czwartą dochodu rocznego prebendy²², dwie grzywny stanowiły zaś 1/15 część dochodu beneficjum floriańskiego. Statut przewidywał ulgę dla niezamożnych w formie przedłużenia terminu zapłaty.

Drugi statut nakazuje spisywanie wszystkich uchwał kapituły w osobnej księdze. Taką księgę mamy zachowaną dopiero od r. 1538, jest to rękopis Archiwum U. J. nr 177.

W trzecim statucie zawarte jest postanowienie, by przywileje wraz z pieczęcią kapituły²³, były przechowywane pod zamknięciem, wraz z pieniędzmi stanowiącymi nadwyżkę dochodów, obracany na wspólny użytek kapituły. Czwarty statut zezwalał dziekanowi, względnie prokuratorowi kapituły²⁴ na utrzymywanie tylko jednego służącego. Prokurator miał utrzymywać notariusza „według starego zwyczaju”, on go mianował i usuwał o ile okazał się nieodpowiednim.

²⁰ Tekst tego statutu pomieszczony był w zaginionym rękopisie kościoła św. Floriana (s. 9—10), pismo XVI w. w wielu miejscach zniszczone, częściowo poprawiane późniejszą ręką.

²¹ Prepozytura została wcielona do Uniwersytetu dopiero w r. 1578 (*Cod. Dipl. Univ. Crac.*, t. V, nr 457).

²² Statuty kapit. krak. c. 37 (Heyzmann, *Starod. Prawa Polskiego Pomniki*, t. IV, s. 136); cf. gnieźnieński statut o roku laskawym (*Archivum Komisji Prawniczej*, t. V, nr 100).

²³ Pieczęć kapituły, zachowana przy kilku aktach (*Arch. U. J.*, nr 446, 756) była czerwona z wizerunkiem św. Floriana i napisem na otoku „s. capie eccle. sci floriani”.

²⁴ W owym czasie dziekanem i zarazem prokuratorem był Stanisław Biel. później też najczęściej te dwa urzędy były sprawowane przez jedną osobę.

Statut piąty wzbraniał dziekanowi, względnie prokuratorowi utrzymywania własnego inwentarza żywego w folwarkach kapitulnych. Szósty statut zakazywał prokuratorowi przedsięwzięcia większych zmian w dobrach kapitulnych, bez zasięgnięcia zdania kapituły, czy to dotyczących lokacji kmieci, czy też sprzedaży, kupna i dzierżawy dziesięcin na przeciąg dłuższy od jednego roku²⁵, wreszcie budowy nowych budynków. Tak samo nie miał rozpoczynać procesów sądowych bez woli całej kapituły, lub większości jej członków. W przeciwnym razie kapituła mogła żądać pokrycia kosztów z własnych pieniędzy prokuratora.

Dla usunięcia podejrzeń od osoby prokuratora, statut siódmy postanawiał, aby w ważnych przedsięwzięciach towarzyszył prokuratorowi jeden z kanoników. Miał on prowadzić rejestry rachunkowe, podobne jak prokurator, aby kontrolować jego działalność. Statut ósmy nakładał na prokuratora obowiązek sprawozdania rocznego z dochodów i wydatków oraz z całej jego działalności. Sprawozdanie to miał składać na piśmie (na posiedzeniu kapituły) i miało ono być wpisywane do inwentarza. Nadwyżka dochodów miała być przechowywana w skrzyni skarbcza kapituły²⁶. Nadwyżka ta wynosiła w w. XVI nieraz ponad 100 grzywien, z czego dawano zwykle 15—16 grzywien do skarbcza, ale zdarzały się i niedobory, jak w latach 1541—1544. Od r. 1573 mamy osobne sprawozdania z pieniędzy skarbcza. Są to na ogół niewielkie sumy. Dochód kolegiaty według *Liber Beneficiorum* Długosza wynosił około 400 grzywien rocznie, w w. XVI wahał się od 430—755 grzywien. Należy jednak pamiętać o stale postępującej dewaluacji pieniądza. Dane powyższe zaczerpnięte są ze sprawozdań kapituły floriańskiej w Archiwum Uniwersytetu, rkpisy nr 177—181.

3. NAJSTARSZY INWENTARZ SKARBCHA KOŚCIOŁA ŚW. FLORIANA

Kościół św. Floriana został zbudowany w końcu XII w. Ta romańska bazylika biskupa Gedeona uległa zniszczeniu w czasie napadów tatarskich w XIII w. W bliżej nieokreślonym czasie²⁷

²⁵ Na posiedzeniu dn. 26 IV 1570 r. jeszcze raz ponowiono zakaz sprzedaży dóbr bez zgody kapituły (zaginiony rkps, s. 8).

²⁶ Sprawozdania takie zawierają rkpisy *Arch. U. J.*, nr 177—189.

²⁷ K. Furmankiewiczówna, *dz. cyt.*, s. 91, umieszcza przebudowę w w. XIV po r. 1306 kiedy w czasie pożaru Kleparza miał się spalić i kościół św. Floriana; podobnie sądzi W. Łuszczkiewicz w tekście do *Klejnotów miasta Krakowa*, Kraków 1886 i ks. J. Krukowski w *Pamiętce...*, s. 23. Jest to jednak tylko przypuszczenie. Trudno się także zgodzić, że ów przebu-

odbudowano kościół w stylu gotyckim. Gotycki kościół padł w ciągu XVI w. pastwą ognia; w r. 1528, 24 kwietnia, dotknęła Kleparz straszna katastrofa pożaru, który w kilku godzinach strawił prawie doszczętnie miasto²⁹. Spaliły się wówczas wszystkie kościoły kleparzkie św. Krzyża, św. Walentego, św. Filipa i Jakuba, zniszczeniu uległa, w części przynajmniej, kolegiata floriańska. K. Dobrowolski w cytowanej już pracy, oraz dawniejsi autorzy podają, że kościół św. Floriana ocalał, opierając się na legendzie opowiedzianej przez Pruszcza³⁰. Od tego pożaru miał się datować silniejszy rozwój kultu św. Floriana jako patrona od ognia. Jednak ocalenie było tylko częściowe: ocalały mury i sprzęty kościelne, które zdołano wynieść z ognia. Dowodzi tego notatka rocznika świętokrzyskiego (kontynuacja) o spaleniu kościoła³¹, wiele zapisków współczesnych profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego na efemerydach³², oraz przegląd skarbcza i ruchomości kościoła św. Floriana z r. 1533. Początek tegoż brzmiał następująco: *Anno Christi 1533 die sancti Calixti facta est revisio thesauri, apparatus et aliarum rerum mobilium dicte Ecclesie et hoc occasione nonnullorum igne consumptorum tempore conflagrationis eiusdem Ecclesie facte Dei permissione Anno Domini 1528 die sancti Georgii*³³. Ściany kościoła ocalały, lecz niszczało od ognia sklepienie, mamy bowiem w księgach lawnicznych kleparzkich zapisy z r. 1538 *pro testudine erigenda*³⁴, z r. 1543 *ad testudinem faciendam, pro testudine construenda*³⁵. Te notatki wskazywałyby, że naprawa i odbudowa kościoła po pożarze, przeciągała się w wiele lat po katastrofie. Dom prepozyta uszkodzony przez ogień potrzebował naprawy jeszcze w roku 1541. Wtedy bowiem magister Gośliński i Jan Szklarski wytaczają przed rajcami kleparzkimi sprawę przeciw murarzowi Tomaszowi, który

dowany kościół wyglądał tak jak go widzimy na drzeworycie Pleydenwurfa w *Chronicon Mundi* H. Schedla, Norymberga 1493, gdyż ów drzeworyt jest fantastyczną stylizacją w romańskich formach.

²⁹ Scab. Clep., nr 2* (207) na okładce. O dacie pożaru zob.: J. Dzikówna, *Kleparz do r. 1528*, „Bibl. Krak.” nr 74, Kraków 1932, s. 42; Akta szpitala św. Ducha cyt. w pracy L. Wachholza, *Szpitala krakowskie*, cz. I, „Bibl. Krak.” nr 59, Kraków 1921; B. Wapowski, *Script. Rer. Polon.*, t. II, s. 224 i ks. S. Nakielski, *Miechovia, Cracoviae* 1634, s. 616, podają jako datę pożaru mylnie rok 1527.

³⁰ *Kleynoty stol. m. Krakowa*, wyd. Turowskiego, Kraków 1861, s. 74.

³¹ *Mon. Pol. Hist.*, t. III, s. 194.

³² Zapiski te zdjęte z efemeryd (Stoefflera i innych) w rękopisie Bibl. Jag. nr 5358.

³³ W zaginionym rękopisie s. 43.

³⁴ Scab. Clep., 2* (207), s. 181, 183.

³⁵ Tamże, s. 305, 323.

zgodzony do restauracji murów domu prepozyta, wziął pieniądze i nie wykończył roboty³⁶. Sam kościół naprawiano, wzmocniano fundamenty i filary, oraz budowano sklepienie w r. 1567³⁷.

Najdawniejszy opis kościoła pochodzi z r. 1599, z czasów wizytacji biskupa Krzysztofa Kazimierskiego (w ramach radziwiłłowskiej wizytacji diecezji krakowskiej)³⁸. Kościół wzniesiony w stylu gotyckim, był dobrze utrzymany, murowany, kryty dachówką i posiadał sygnaturkę. Do kościoła prowadził przedsionek z dwoma wejściami³⁹. Obok kościoła stała dzwonnica w części drewniana, w części murowana, z trzema dzwonami⁴⁰. Ten opis zgadza się z wizerunkiem kościoła na sztychu Krakowa Merriana i Vischera de Jonge z początku XVII w.

W czasie najazdu szwedzkiego, w r. 1655, kościół został ponownie spalony. Kościół gotycki przebudowano wtedy w stylu barokowym. Ślad dawnej gotyckiej budowli pozostał w pewnych szczegółach architektonicznych, m. in. w wielobocznym, opiętym skarpami prezbiterium.

Wokół kościoła rozciągał się cmentarz otoczony murem⁴¹, w części zabudowany. Stała tam prócz dzwonnicy (spalonej w w. XVII) murowana kostnica, kryta dachówką (zniszczona z początkiem XIX w.) i również murowany budynek szkoły znajdujący się obok kościoła na narożniku dzisiejszej ul. Warszawskiej i placu Matejki. Widać go jeszcze na dziewiętnastowiecznych widokach Kleparza. Na północ od kościoła stał dom prepozyta (istnieje do dzisiaj). Na południe od tego domu, domek wiceprepozyta, obok niego, dalszych sześć domków wikariuszy. Podkustoszy miał dom w części murowany, inne domki były drewniane, otoczone murem, lub parkanami. W r. 1820 były jeszcze wokół kościoła cztery domki; jeden z nich, mocno zniszczony, został zburzony dopiero w niedawnych latach⁴².

³⁶ Cons. Clep., nr 25* (208), s. 115.

³⁷ Jest to umowa kanoników kolegiaty z budowniczymi włoskimi drukowana przez J. Ptasznika w t. VIII *Sprawozdań Komisji do badania historii sztuki*, Kraków 1912, szpalta CCCIX n.

³⁸ Kopia w rękopisie Bibl. Jag., nr 240.

³⁹ W r. 1639 w przedsięwzięciu był krucyfik z ołtarzykiem (rkps Archiwum U. J. nr 172, s. 26).

⁴⁰ O dzwonnicy wspominają rachunki Sebastiana z Kleparza, prokuratora kolegiaty w wydatkach „pro canali inter scholam et campanile posito” (rkps Arch. U. J. nr 178, s. 27).

⁴¹ Na cmentarzu był ogrójec, znaleziono z niego tablicę z rzeźbą Chrystusa (*Sprawozd. Kom. do bad. hist. sztuki*, Kraków 1906, t. VII, s. CCCLIV).

⁴² Fotografia w mej niedrukowanej pracy z r. 1933 pt. Kościół św. Floriana w Krakowie do r. 1578. Zarys historyczny — w aktach U. J.

Wnętrze kościoła. W r. 1599 kościół miał posadzkę ułożoną z kamiennych kwadratowych płyt, posiadał oddawna organy, w r. 1538 spotykamy zapis na ich pozłocenie⁴². Na tęczy był krucyfiks. Chór był przedzielony od nawy żelazną kratą. Z r. 1534 mamy zapis na budowę tej kraty⁴³.

Z lat 1543—1544 mamy 7 zapisów na budowę nowego grobu Chrystusa w kościele *ad construendum sepulchrum Domini in Ecclesia s. Floriani, in honorem sepulture corporis Domini ad ecclesiam divi Floriani, pro sepulchro comparando et construendo*. Było to zapewne stałe urządzenie grobu używane przy obrzędach wielkonočných⁴⁴.

Ołtarzy było w kościele w r. 1599 jedenaste, z tych jeden w zakrystii. Wezwania ich możemy tylko w przybliżeniu określić, gdyż nie zachowały się wszystkie akta fundacji. Byłyby to więc ołtarze:

1. Ołtarz główny patrona kościoła.
2. Ołtarz Przemienienia Pańskiego w kaplicy pod tymże wezwaniem (z r. 1473)⁴⁵, z dwoma altariami *primi et secundi ministerii*⁴⁶, fundacji profesora U. J. Jana z Dąbrówki, kilkakrotnego rektora, oraz kanonika floriańskiego⁴⁷, zmarłego w r. 1471⁴⁸. Altarystami byli członkowie Kolegium Mniejszego (profesorowie filozofii). W r. 1476 uposażenie jednego z tych altarystów tzw. kolegiatów Dąbrówki poszło na pozbawionego czynszu kolegiata Stobnera⁴⁹.
3. Ołtarz Bożego Ciała (zapewne w zakrystii) z altarią *primi ministerii* również dla kolegiata mniejszego, fundacji kapituły floriańskiej z r. 1490⁵⁰, była to tzw. *collegiatura de Rhenis*.

⁴² Scab. Clep., 2* (207), s. 181.

⁴³ Tamże, s. 132.

⁴⁴ Tamże, s. 306, 313, 326, 328, 332, 354. O „sepulchrum Domini” w katedrze plockiej czytamy w r. 1522 (*Acta capituli Plocensis* nr 17, „Arch. Kom. Hist.”, t. X, Kraków 1916).

⁴⁵ *Cod. Dipl. Univ. Crac.*, t. III, nr 237, 238. Ołtarz ten znany był w r. 1752 pod wezwaniem Przemienienia i Wniebowstąpienia Pańskiego (Z. Pauli, *Rkps. Bibl. Jag.*, nr 5360, fasc. 2).

⁴⁶ Jedna z nich była pod wezwaniem św. Tomasza (*Liber Retaxationum* nr 2 w Arch. Kapit. Krak.).

⁴⁷ W latach 1446—1467 (*Album Studiosorum*, t. I, s. 114, *Cod. Dipl. Univ. Crac.*, t. II, nr 218).

⁴⁸ *Mon. Pol. Hist.*, t. IV, s. 191 (Balzer).

⁴⁹ *Cod. Dipl. Univ. Crac.*, t. III, nr 250; kolegiatura Jana Stobnera była to stała katedra matematyki i astronomii w Uniw. Jag. fundowana z pocz. XV w. (Morawski, *dz. cyt.*, t. I, s. 103).

⁵⁰ *Cod. Dipl. Univ. Crac.*, t. III, nr 285, O tej fundacji: Morawski, *dz. cyt.*, t. II, s. 56; Z. Pauli, *Rkps. Bibl. Jag.*, nr 5360, fasc. 1, pisze, że po-

Altaria 2-di ministerii św. Bernarda pochodziła z fundacji magistra Bernarda z Biskupiego⁵¹, profesora teologii, dziekana u św. Floriana, zmarłego w r. 1531⁵².

4. Ołtarz NP. Maryi, św. Marcina i św. Anny, z altarią dla emerytowanych profesorów uniwersytetu z r. 1509 fundacji Marcina z Krakowa zwanego Łysym, dziekana u św. Floriana, zmarłego w r. 1507⁵³. Mieścił się on może w budowanej właśnie w tym czasie kaplicy św. Anny. Altarię 2-di ministerii św. Stanisława, fundował przy tym ołtarzu profesor teologii Stanisław Biel z Nowego Miasta, zmarły w r. 1541⁵⁴.
5. Ołtarz Zwiastowania NP. Maryi i św. Leonarda *versus septentrionem in eccl. s. Floriani* w r. 1510 wraz z altarią, ufundowany przez Andrzeja z Żytna, wikariusza katedry krakowskiej i Leonarda Nowogórskiego z żoną Anną. Uposażeniem tej altarii był czynsz roczny 10 grzywien, kupiony za 400 florenów u kapituły floriańskiej i zapisany na wsi Czaple i na mostowym w Przedborzu, należących do kolegiaty. Prawo patronatu miała kapituła floriańska *quod magistrum sorte visu debitem, vel aliqua infirmitate praevenit ad illum altare praesentabit*⁵⁵. Pierwszym altarystą był Andrzej z Żytna. Dla powiększenia dochodów tego ołtarza kupił on wraz z Anną Lenartową (Leonardową), wdową po Nowogórskim czynsz roczny 8 grzywien, za sumę 300 florenów, zabezpieczony na wsiach Rudnie i Garlicy⁵⁶. Czynsz ten przydzielił po śmierci

czętkowo ołtarz ten był pod wezwaniem „*BV Mariae et s. Matthaei*”. W dokumencie erekcyjnym czytamy wezwanie „*in honorem Omnipotentis Dei, B. V. Mariae et s. Floriani*”. W ołtarzu tym przechowywano Najśw. Sakrament, stąd późniejsza nazwa „*Corporis Christi*”. W r. 1639 ołtarz ten nazwano „*Corporis Christi et B. Virginis*” (rkps. Arch. U. J., nr 172, s. 39).

⁵¹ Wiz. 1599 r.; Wierzbowski, *Matricularium Regni Poloniae Summaria*, t. IV, nr 16144.

⁵² Barycz, *dz. cyt.*, s. 181.

⁵³ *Cod. Dipl. Univ. Crac.*, t. IV, nr 314, 320; Barycz, *dz. cyt.*, s. 230.

⁵⁴ Barycz, *dz. cyt.*, s. 181; Wierzbowski, *Matricularium*, t. IV, nr 20691 (bez podanego wezwania), fundacja altarii w r. 1543 wg wiz. 1599 r.

⁵⁵ Oryg. perg. nr 4179 (Arch. U. J.) tekst przytoczony przez Z. Pauliego w *Rkps. Bibl. Jag.* nr 5360, fasc. 2. W r. 1584 miała ta altaria zapis na wsi Górnej Porębie należącej do Fryd. Bonara (rkps. Arch. U. J., nr 34, s. 9).

⁵⁶ Owemu Andrzejowi z Żytna w pierwszym swym testamentie Anna Lenartowa Nowogórska zapisała 100 florenów dla wspomnienia jego altarii. W drugim uczynionym w cztery lata później legowała mu 6 srebrnych chochli i kubek srebrny, z których miał być zrobiony krzyż i po śmierci Andrzeja miał przejść na jego następcę w altarii. Prócz tego darowała mu 10 florenów w złoście, szubę lisią i czarny obszerny płaszcz z sukna (Scab. Clep., 1* (206), s. 196, 263).

- Andrzeja z Żytna w r. 1532 biskup krakowski Piotr Tomicki do stołu wspólnego Kolegium Mniejszego⁵⁷.
6. Ołtarz Wniebowzięcia NP. Maryi (z altarią) z r. 1544 fundacji Jana Kaffmana prepozyta kolegiaty św. Anny, prawo patronatu miało Kolegium Większe⁵⁸.
  7. Ołtarz św. Józefa i św. Antoniego z altarią, fundacji dziekana floriańskiego Antoniego z Napachania z r. 1571⁵⁹.
  8. Ołtarz Matki Boskiej Bolesnej w kaplicy rzeźników, przy którym był cech rzeźników i bractwo Ubóstwa Chrystusowego⁶⁰.
  9. Ołtarz Niepokalanego Poczęcia NP. Maryi z altarią, data fundacji nieznana⁶¹.
  10. Ołtarz w chórze wyższym czyli scholarzy⁶², prawdopodobnie identyczny z znanym z r. 1639 ołtarzem Świętych Magdaleny, Barbary, Katarzyny i Doroty, znajdującym się w środku kościoła⁶³.
  11. Ołtarz wikariuszy, z wizerunkiem ukrzyżowanego Chrystusa, znany pod nazwą *Crucifixi Domini S-te Crucis*⁶⁴.

Kaplic było przy kościele trzy, wspomniane już kaplice Przemienienia Pańskiego, Matki Boskiej Bolesnej (należąca do cechu rzeźników) i kaplica św. Anny zbudowana w latach 1507—1519⁶⁵. Zakrystie były dwie, kapitulna i wikariuszy, murowane, sklepienie, okna miały zakratowane (jedna trzy, druga jedno). W jednej z tych zakrystii stały jakieś obrazy, na pozłocenie których spotykamy zapisy w latach 1507—1517⁶⁶. Przymuszczały być to

⁵⁷ *Cod. Dipl. Univ. Crac.*, t. IV, nr 359.

⁵⁸ Tamże nr 375. O tej fundacji wspomina J. Smolowski, *O kościołach kolegijskich w Krakowie*, Kraków 1868, s. 48.

⁵⁹ Z. Pauli, *Rkps Bibl. Jag.*, nr 5360, fasc. 2.

⁶⁰ Wiz. 1599 r. Bractwa i cechy kleparzkie miały swoje ołtarze w kościele: cechy kuśnierzy, karczmarzy, słodowników, kowali, powoźników i kapeluszników — ołtarz św. Anny, krawców — ołtarz scholarzy, stelmachów — ołtarz Przemienienia Pańskiego, tkaczy — ołtarz Zwiastowania. Bractwo było tylko jedno — Ubóstwa Chrystusowego zawiązane 14 IX 1501 r., istniało z przerwą lat 1804—1837 do dzisiejszych czasów, zob. *Bractwo Ubóstwa Chrystusowego w kościele św. Floriana na Kleparzu przy Krakowie*, Kraków 1859. Księgi bractwa w rkpsach Arch. U. J. nr 175 i 176.

⁶¹ Wiz. 1599 r.

⁶² Tamże.

⁶³ *Rkps Arch. U. J.*, nr 172.

⁶⁴ Wiz. 1599 r., inwentarz 1639 r. (rkps Arch. U. J. nr 172); wiz. 1711 r. bpa Łubieńskiego (odpis w archiwum kościoła św. Floriana; inw. 1748 r. rkps Bibl. Jag. nr 240); wiz. 1752 r. bpa Załuskiego (autoryzowana kopia w archiwum kościoła).

⁶⁵ *Scab. Clep.*, 1* (206), s. 106, 324.

⁶⁶ Tamże, s. 106, 108, 168, 169, 288.

wykonane snycerską robotą figury świętych pańskich. Inwentarz z r. 1820 wymienia „8 snycerskich obrazów pozłacanych” na ganckach kościoła i ławki w kościele „których powierzchnia malowana i 6 snycerskimi obrazami przyozdobiona, statui te wyobrażają Ewangelistów i Apostolów”. Także w zakrystii były takie obrazy NP. Maryi i Chrystusa⁶⁷.

Skarbiec kościoła św. Floriana obfitował w srebrne przedmioty, posiadał dużą ilość aparatów kościelnych. Składały się na niego w głównej mierze liczne darowizny, przede wszystkim profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego, będących członkami kolegiaty, jak również i parafian kleparzskich⁶⁸. Darowizny sprzętu kościelnego są omówione przy tekście najstarszego inwentarza. Liczba i rodzaj kosztowności przechowywanych w skarbcu zmieniała się na skutek pożarów i łupiestw wojennych (XVII w.). Z końcem XVI w., prawdopodobnie po wcieleniu prepozytury do uniwersytetu, a tym samym przejściu kościoła w całkowite władanie uniwersytetu, przeniesiono część skarbcza świętofloriańskiego do skarbczyka Kolegium Większego⁶⁹. Tam to zapewne znalazły się dwie monstrancje wymienione w inwentarzu z 1519 r., gdyż dwie monstrancje używane na przełomie XVI i XVII wieku pochodziły z czasów późniejszych, z II połowy XVI w., z darów profesorów Stanisława Sołowskiego i Marcina z Pilzna.

Podobnie było z kielichami. W I połowie XVI w. posiadał kościół 33 srebrnych, pozłacanych kielichów⁷⁰, w 1599 było ich w skarbcu kościelnym tylko 13, z tego dwa stare⁷¹, o których pochodzeniu już nie pamiętano, pozostałe z darowizn XVI-wiecznych. W r. 1639 liczba kielichów zwiększyła się do 18⁷². W ciągu XVI w.

⁶⁷ Wojewódzkie Archiwum Państwowe (W. A. P.), w zbiorze inwentarzy kościelnych.

⁶⁸ Zapisy Kleparzan na kościół św. Floriana w testamentach to najczęściej datki pieniężne (*Scab. Clep.*, nr 1*, s. 133, 194, 244; *Cons. Clep.*, 26*, s. 663; *Cod. Dipl. Univ. Crac.*, t. I, nr 27). Parafia św. Floriana „frequens et ampla” według wyrażenia Długosza liczyła w r. 1674 384 domów (Z. Pauli, *Rkps Bibl. Jag.*, nr 5357 fasc. 2). W 200 lat później parafia liczyła tylko 187 domów (zob. ks. J. Krukowski, „Liber Memorabilium Eccl. Coll. s. Floriani” — w archiwum kościoła).

⁶⁹ *Rkps Arch. U. J.*, s. 24, na końcu bardzo dokładnego inwentarza z r. 1639 „reliquis thesaurus in auro et argento propter periculum asservatur in thesauro Collegii Maioris et est ibidem Catalogus eiusdem thesauri”.

⁷⁰ Inw. 1519 i 1533 r., w zaginionym rękopisie.

⁷¹ *Rkps Arch. U. J.*, nr 172, s. 20, poz. 2, „calix rysowany, partim smelcowany, cum signo s. Floriani in basi” i poz. 5 „calix argenteus deauratus cum vitro violaceo”.

⁷² Tamże, w r. 1711 było kielichów 20 (wiz. bpa Łubieńskiego — zob. przyp. 64). O tej wizytacji odnośnie do kościoła św. Floriana zob.: St. Kot,

skarbiec kościelny nie uległ zniszczeniu wskutek klęsk elementarnych, ani roztrwonieniu, jedyną zmianą było, już wspomniane, przeniesienie części przedmiotów starszych zapewne i cenniejszych, lub mniej używanych, do skarbcza Kolegium Większego. Na przykład łaski srebrne (pastorały) noszone przed członkami kapituły podczas procesji, wymienione w najstarszym inwentarzu a pochodzące z daru Wojciecha z Brudzewa posiadał kościół jeszcze w r. 1639⁷⁵.

Skarbiec zawierał cały szereg relikwiarzy, z relikwiarzem w formie ręki, zawierającym relikwie św. Floriana, na czele (relikwiarz w tym kształcie istniał w kościele już w XIV w.)⁷⁶, pacyfikałów, krzyżów, w tym wiele cennych, srebrnych, pozłoconych, ozdobionych kamieniami i rzezbami⁷⁵. Krzyż duży, srebrny, niepozłocony z ukrzyżowanym Chrystusem i figurami 4 ewangelistów fundował Wojciech Borowski, prepozyt św. Floriana z początku XVII w.⁷⁶. Ogółem było w skarbcu w 1599 r. 8 srebrnych krzyżów (w r. 1748 cztery). Dziś kościół posiada duży krzyż srebrny z figurami 4-ech ewangelistów.

Najstarszy inwentarz skarbcza, podany poniżej pochodzi z r. 1519; z XVI w. był poza tym niepełny inwentarz z r. 1533 (również w zaginionym rękopisie) i inwentarz z r. 1599 w wizytacji bpa Kazimierskiego.

W żadnym z inwentarzów począwszy od XVI w. do początku w. XIX⁷⁷ nie ma specjalnej wzmianki o tzw. relikwiarzu grunwaldzkim, według tradycji ofiarowanym kościołowi przez Jagiellę, a należącym niegdyś do Henryka de Bode, komtura z Schoense (Kowalewa)⁷⁸. Inwentarz 1519 r. ogólnie notuje liczbę 10 relikwiarzy, w wizytacji zaś 1599 r. do relikwiarza grunwaldzkiego mogłaby się odnosić pozycja *Repositorium reliquiarum instar turris*

Materiały do dziejów szkolnictwa parafialnego w Małopolsce. Dodatek do Muzeum, 1911, s. 131—141).

⁷⁵ Rkps Arch. U. J., nr 172, s. 25.

⁷⁶ A. Chmiel, *Pieczenie miasta Krakowa, Kazimierza, Kleparza i jurydyk krakowskich do końca XVIII w.*, „Roczn. Krak.” R. 11: 1909, s. 151.

⁷⁷ Np. w inwentarzu z r. 1639 (Rkps Arch. U. J., nr 172) „*crux antiqua argentea grandis adornata lapillis, partim deaurata, partim non*”.

⁷⁸ Tamże.

⁷⁹ Prócz powyższych przejrano inwentarze z lat 1639 i 1674 (cyt. rkps nr 172), 1711 (w wiz. bpa Lubieńskiego), 1748 (cyt. rkps nr 240), 1752 i 1804 (w archiwum kościoła św. Floriana), 1820 (W. A. P.); 1869 i 1882 (w archiwum kościoła).

⁸⁰ O tym relikwiarzu: J. Łepkowski, *Relikwiarz ze skarbcza św. Floriana na Kleparzu* („Tyg. Ilustr.”, R. 3: 1869, s. 56); A. Bochnak i J. Pączkowski, *Relikwiarz Krzyża św. w katedrze sandom.*, („Prace Kom. do bud. hist. sztuki” t. VII, Kraków 1937, s. 3, 17).

*parvae seu monstrantiae*⁷⁹. W r. 1639 czytamy znów o dwu pacyfikałach w formie wieżyczek. Jak wiadomo relikwiarz Henryka de Bode, srebrny, pozłacany ma kształt jakby wieżyczki, relikwie są umieszczone w walcu szklanym krytym daszkiem z lusek, podpartym trzema metalowymi skarpami, na szczycie dachu żołędź ujęta w liście. Na stopie napis minuskułowy *anno domini m. ccc. sexagesimo V comparata est monstrancia illa p. dmu. henricu. de bode commedatore in schonse*.

Nie jest jednak wykluczone, że ten relikwiarz w XVI w. nie był w posiadaniu kościoła św. Floriana, podobnie jak i inne starsze zabytki, czasem powstania odnoszące się do omawianego okresu i później znajdujące się w tym kościele, a więc tryptyk św. Jana Chrzciciela ze zburzonego kościoła św. Scholastyki⁸⁰ i obrazy Kulmbacha z kaplicy Bonerów w kościele Mariackim⁸¹. Inwentarz XIX-wieczny skarbcza kościoła św. Floriana (1869)⁸² notuje przedmioty pochodzące ze zburzonej kaplicy św. Walentego, podobnie musiało się stać z ruchomościami sprzedanego (i zburzonego) kościoła św. Krzyża⁸³.

Jeśli chodzi o księgi kościelne przechowywane w skarbcu, to najstarszy inwentarz wykazuje ich siedemnaście (jeden antyfonarz w dwóch tomach). W wizytacji biskupa Kazimierskiego z 1599 r. mamy podany następujący spis książek w kościele św. Floriana:

⁷⁹ Wizytacja ta notuje również „*pacificalia tria parva, singula instar crucis parvae supinae*” (kościół posiada do dziś pacyfikał z II poł. XV wieku; Bochnak i Pączkowski, dz. cyt., s. 10); dalej „*monstrantiam argenteam deauratam in qua asservantur Reliquiae Sanctam Crucem*” (relikwie św. Krzyża posiada obecnie kościół, ale pochodzą one zdaje się z kościoła św. Krzyża, relikwiarz na nie srebrny pozłocisty sprawił ks. Krzyżacki w r. 1730, zob. ks. J. Krukowski, *O słowiańskim kościele św. Krzyża*, Kraków 1886, s. 30).

⁸⁰ O tryptyku: T. Zebrowski, *Der Altar St. Johannis des Täufers in der St. Florian-Kirche zu Krakau*, b. m. r.; tegoż autora, *Wiadomość o ołtarzu św. Jana Chrzciciela dzieła Wita Stwosza w kościele św. Floriana na Kleparzu*, Cieszyn 1870; L. Puzzet, *Sprawozd. Kom. do bud. hist. sztuki*, t. VI, Kraków 1900, s. 139 n.

⁸¹ M. Sokołowski, *Hans Suess von Kulmbach, jego obrazy w Krakowie i jego mistrz Jacopo dei Barbari*, *Sprawozd. Kom. do bud. hist. sztuki*, t. II i odb., Kraków 1884; tegoż autora, *Studia do historii rzeźby w Polsce w XV i XVI w.*, Kraków 1901; Muczkowski i Zdanowski, *Hans Suess z Kulmbach*, „Roczn. Krak.” t. 21: 1927. Inwentarz 1820 ma już pozycję „*4-rech obrazów podługowatych z historią św. Jana Chrzciciela*”.

⁸² W archiwum kościoła św. Floriana.

⁸³ Kaplica i szpital św. Walentego były inkorporowane do kolegiaty w r. 1447. *Cod. Dipl. Univ. Crac.*, t. II, nr 133; kapelania zaś kościoła św. Krzyża od 1505 r. przez króla Aleksandra, jako rekompensata za zburzone przy budowie Barbakanu domki z których czynsz należał do kolegiaty (Wierzbowski, *Matricularium*, t. III, nr 2396).

Missalia Romana duo, unum pro usu canonicorum, alterum pro usum vicariorum. Librum agendarum Powodowy, Manuale sacerdotale romanum, Martyrologium, Graduale pergamenium, Antifonaria duo, maius et minus, singula in duas partes divisa, partem Antiphonarum unum pergamenium prutenicum, Psalteria tria, duo pergamenea, unum papireum romanum, Breviaria tria romana, Passionalia duo pergamenea. Item habet (sc. ecclesia s. Floriani) libros pro docendo populo, Rationale Durandi, Historiam scholasticam.

4. INRI MARIA

Statuta Capituli Ecclesie Collegiate sancti Floriani

Ut Ecclesia Collegiata gloriosi martiris et patroni nostri Beati Floriani suo in flore iuxta primariam eius plantationem seu fundationem permaneat, pro laudeque Summi ac Omnipotentis Dei conservetur et ampliatur in obsequiis et ceremoniis solitis vel consuetudinibus, de consensu unanimi omnium prelatorum et canonicorum tunc praesentium, Anno salutiferae incarnationis Milleesimo quingentesimo decimo octavo undecima Martii in stuba communi Collegii Maioris artistarum Crac. hora vicesima prima facta convocatione per Decanum capituli per cedulam more et tenore consueto, Egrege domine, doctor et magister reverende. Sitis hodie hora vicesima prima sub pena non contradicendi a et prout tenemini consulere pro honore Ecclesie*, certa Statuta in hanc formam sunt redacta, suscepta, tanquam rata et grata ac per omnes et singulos in plenaria capituli congregatione laudata et approbata. Et in primis

Statutum de prelatiis et canonicis
noviter eandem Ecclesiam intrantibus.

Statuimus, ordinamus, et pro honore pacis ac maturae charitatis unanimi consensu firmamus [s. 2]. Quodquilibet prelatiis aut canonicis noviter intrantibus et susceptis in numerum incorporatorum Ecclesie predictae sancti Floriani in Cleparz, ob hoc ut sine quavis retardatione gaudere possit tam fundo canonicali, anno gratie alicuius defuncti eum non retardante, quam etiam refectionibus dominicalibus interessentibus divinis officiis dari solitis, sit adstrictus ad dandum et solvendum intra decursum trium mensium immediate suum introitum seu ingressum in Ecclesiam prefatam sequentium* duas marcas* communis pecunie in manus decani seu provisoris honorum eiusdem Ecclesie, per eum in speciali clausura* pro fabrica* ac defensione honorum eorundem et non pro alio usu conservandas seu convertendas. Nolumus tamen quenquam gravari tempore solutionis expresso, nam si quis talium noviter intrantium minus locuples fuerit, poterit id decano, aut capitulo detegere et tempus longius ad solvendum impetrare.

Statutum secundum de conclusionibus
capituli in librum seu inventarium annotandis

Statuimus et ordinamus ut quilibet conclusio aut alicuius negotii praegnantis et ardui determinatio in specialem librum qui dicitur conclusionum annotetur, seu scribatur. Ne labilis memoria illam in oblivionem trahat, vel

— slova podkrešione.

ne posteritas ea pro communi^b utilitate ac commodo* facta [s. 3] frandetur ne quoque quis factam neget, aut quovis colore quaesito in detrimentum Ecclesie et personarum ab ea declinet. Ac ut posteritas ea manducatur ad illa, que per eam facienda aut exequenda pro honore capituli et Ecclesie in futurum contigerit

Statutum tertium de privilegiis
et sigillo capituli conservandis

Statuimus et pro commodo prefate Ecclesie ordinamus, ut privilegia cum sigillo capituli in speciali loco sub clausura reserventur* una cum pecunia si quae exereverit, et residua erit post rationem per decanum seu provisorum honorum factam*, ut sic singula in tuto sint conservata et custodita, et capitulum seu prelati et canonici, bonis suis provenientibus fructibus et emolumentis occurrente necessitate libere uti possint et pro communi^b utilitate, aut etiam personarum dispensare.

Statutum quartum de famulis
pluribus per decanum non fovendis

Statuimus item et ordinamus ut de cetero et per^d amplius* Decanus vel provisor* honorum Capituli, servos non multiplicet, sed non nisi [s. 4] unum de consilio capituli, medioeri precio conventum apud se foveat et precipue* notarium*, iuxta antiquam consuetudinem, cui etiam de victualibus providere poterit, communibus* tamen et capitulum minus gravantibus. Quem etiam alienare poterit, et alterum^f magis idoneum substituere pro arbitrio suo, nichilominus consilio capituli accedente.

Statutum quintum de equis, ovibus
aut pecoribus preterquam capituli
in prediis (non) * fovendis

Statuimus etiam et ordinamus, ut de cetero et per amplius* decanus vel provisor* honorum pro tempore^b existens equos, oves aut quacunque alia pecora non nisi capituli foveat, aut nutriet nec audeat pro sua utilitate quacunque inducere ea (ac)* locare in eisdem, in detrimentum, damnum vel gravamen capituli et (aut)* Ecclesie.

Statutum sextum de prediis
non logandis alicui et edificiis
novis non inchoandis sine consensu capituli.

Statuimus quoque et ordinamus ne de cetero decanus aut provisor honorum pro tempore existens audeat irrequesito capi(tu) * lo [s. 5] locare seu convenire predia aut villas capituli vel etiam decimas dare aut vendere ad plures quam

- ^b w rkpisie comuni
- ^c w rkpisie comodo
- ^d brak w kopii (rkps B. J. nr 240)
- ^e w rkpisie communibus
- ^f w kopii alium
- ^g dopisane
- ^h w rkpisie protempore.

ad unum annum quo ipse praesidet, aut sibi providendorum bonorum cura commissa est, nec² suis literis pro talibus decimis emptis, aut emendis quietare in gravamen et disturbium³ capituli non mediocriter et suorum successorum eodem officio libere gaudere volentium. Ne quoque edificia nova sine consilio et consensu capituli inchoare, et non nisi tres aut⁴ quatuor marcas sine decreto capituli pro talibus edificiis⁵ inchoandis vel inchoatis exponere aut impendere⁶ s. Lites quoque novas nequaquam inchoare aut incipere similiter sine consilio capituli vel eius parte maiori. Sub pena amissionis impensorum pro talibus litibus et edificiis factis vel impensis

Statutum septimum de associando
comite ipsi decano vel provisoro

Ut quoque⁷ decanus seu provisor⁸ bonorum pro tempore existens magis expeditus sit in provisione bonorum maioremque utilitatem afferre possit capitulo et Ecclesie prefatis, pro tollenda quoque quavis ab eo suspitione, statuimus et ordinamus ut decanus seu provisor bonorum semper in negotiis arduis et precipue decimationis [s. 6] sibi unum de capitularibus associet, cum quem ipse et capitulum senserint in expediendis negotiis paratiorem qui tamen⁹ nondum vidit¹⁰ bona capituli, et qui sequitur ex ordine, quo ad hos qui iam talia bona viderint, ut sic singuli videant ac revideant bona eiusdem capituli et sciant, quid fiat aut geratur aut gerendum sit, in et circa eadem. Qui¹¹ ut premititur associatus decano¹² tenebitur habere regestrum vel regestra propria conformia registris decani seu provisoris ut sit per confrontationem regestrorum capitulum plenius evidentiusque cognoscat diligentias decani, ac in casu adverso utpote in mortis articulo eiusdem possit preservari a iacturis vel damnis quibusvis.

Statutum octavum de ratione
singulis annis per decanum seu
provisorem bonorum facienda

Et quia remotio cuiusvis suspitionis, precipue tollitur ac removetur per debitam ac sufficientem de perceptis et expositis rationem, statuimus quod de cetero et per amplius, quilibet decanus seu provisor capituli pro tempore existens tenebitur et erit adstrictus, annis singulis quibus officium provisoris geret, rationem sufficientem et exactam facere de omnibus perceptis et expositis per eum, tempore videlicet eo quo officium provisoris susceperit, aut sibi proximo, convocatis capitularibus, per cedulam iuxta consuetudinem antiquam et diu tentam, factaque ratione tenebitur debita singula¹³ in scriptis dare¹⁴ capitule et¹⁵ in inventarium¹⁶ eius annotare pro extradentis que eisdem debitis, omnem facere diligentiam, ut sic omnes de eo et ratione per eum facta sint contenti, et in futurum discernere possint qui sunt proventus tunc currentis, aut iam praesentis anni. Ibi quoque si pecunia aliqua residua fuerit de perceptis ultra exposita tenebitur eandem dare aut reponere in manus capitularium, vel etiam si ita videbitur expedire ad thesaurum seu scrinium capituli reponere tanquam¹⁷ pro futura siti¹⁸ reservandam.

5. NAJSTARSZY INWENTARZ SKARBKA KOŚCIOŁA ŚW. FLORIANA

(rkps a. 39)

Calices Ecclesie etiam cum calicibus vicariorum sunt XXXIII numero, unus tamen malus ad s. Crucem¹.

Registrum thesauri, apparatus et rerum mobilium Ecclesie sancti Floriani 1519.

Calices sunt viginti quinque numero, inter quos sunt quinque noviter adaucti, sextus Andrzejek² caudidici iuris theuthonici³. Primus est Katherine Turkova⁴, bene deauratus intra et extra, continens in se quinque marcas argenti cum sex scotos et in toto constat, labore etiam computato, quinquaginta sex florenos per mediam sexagenam sine decem grossi.

Secundus est Mandżyna⁵ in toto deauratus, iuxta estimationem quadraginta florenorum.

Tertius est Mathie vicarii olim perpetui⁶ in toto deauratus, triginta quatuor florenorum.

Quartus Bartholomei Czarny⁷ in globo deauratus 26 florenorum.

Quintus argenteus, non deauratus Szwyrkothove⁸, iuxta estimationem viginti trium florenorum.

Item sunt octo calices deaurati, dati per magistrum Nicolaum hungarum de Caschovia sacre theologie baccalarium⁹. In quorum medio est scriptura circumferencialis, et in quatuor sunt imagines sancti Nicolai, cum patenis et alii quatuor sine imaginibus, cum patenis deauratis.

Item novem paria ampullarum, inter que¹⁰ noviter accreverunt quatuor paria, unum deauratum ad modum cantharolorum a domina Mandżyna. Aliud a doctore Paulo de Zaclyczew¹¹. Tertium a Bartholomeo Czarny. Quartum a domino Johanne sacristano¹².

¹ — dopisane inną, późniejszą ręką.

² — dopisane.

³ — interque.

¹ W inw. z r. 1533 (w rkpisie kośc.), wyliczone, jako 26, kielich zmarłego podkustoszego Andrzeja, jako 27, kielich Andrzeja z Żytna wikariusza katedry krak.

² Mieszka kłeparska, często występująca w księgach miejskich (np. Scab. Clep., 1*, s. 24, 63, 333).

³ Zapewne też kłeparzanka.

⁴ W latach 1491—1501 występuje wikariusz floriański Maciej „de Pyendyczow”, (Cod. Dipl. Univ. Crac., t. III, nr 288; Scab. Clep., 1*, s. 17).

⁵ W r. 1515 Bartosz Czarny legował 40 florenów „pro fabrica ecclesie ad s. Florianum” i polecił egzekutorom swego testamentu sprawić do tego kościoła „casulam alias ornath cum aliis apparamentis” za 40 florenów i za taką samą kwotę kielich z pateną, oraz dla wszystkich kapłanów n. św. Floriania ampulki za pół kopy groszy. (Scab. Clep., nr 1*, s. 252).

⁶ W r. 1502 zapisał Jan Świerkot (Swyrkoth) w testamencie 2 srebrne pasy, z których miały być zrobione dwa kielichy, jeden do kościoła św. Floriania, drugi zaś do św. Walentego, zob. (Scab. Clep., 1*, s. 26—27).

⁷ Brak mi danych o tym hojnym ofiarodawcy.

⁸ Profesor teologii, zmarł 1511; Barycz, dz. cyt., s. 182/3.

⁹ W latach 90-tych XV wieku występuje zakrystian Jan z Tuley (Cod. Dipl. Univ. Crac., t. III, nr 285 i 293; Acta Rectoralia, t. I, 1513).

(S. 40) Item crux magna nova, in parte superiori solum deaurata in valore ad minus ducentorum florenorum una cum labore, comparata de bonis olim doctoris Jacobi de Gostynyn¹⁰ per executoris eiusdem.

Item duo baculi Argentum ex toto argentei, comparati per venerabilem dominum magistrum Albertum de Brudzew¹¹ canonicum Ecclesie s. Floriani, qui continent in se novem marcas argenti et mediam et duos scotos cum medio. In quorum pondere includuntur antiqui globi ex argento per magistrum de Łanka¹² ante comparati, ponderantes marcā argenti et decem scotos cum medio.

Item reliquie, alias cruces reliquiarum, sunt decem unscum manu sancti Floriani. Inter quas est crux nova cum reliquis, in toto deaurata, comparata de bonis olim domini Mathei de Premisla viceprepositi¹³, in valore quadraginta sex, vel octo, florenorum.

Sunt et alie minores reliquie septem, quas inter se habent sacerdotes pro divinis exequentis.

Item ornatus sunt decem octo, qui dantur diebus festis, tam canonicis quam vicariis, unde ex his sex sunt cum auro, alias złothogłowe et septimus est Universitatis, et est etiam unus niger de axaminto, canonicorum¹⁴.

Item flavei coloris sunt sex, qui dantur ad summas, quando est duplex. (s. 41). Item septem sunt etiam qui vocantur dominicales, Item sex sunt qui dantur ad lectas diebus ferialis. Item novem sunt inter sacerdotes, vicarios et substitutos. Item dalmaticarum sunt novem paria et ex eis tria dantur diebus festis.

Item cappae sunt sedecim, inter quas sunt duplice que dantur die dominico, quando feria tenetur¹⁵.

Item lodices sunt quatuordecim, qui ponuntur ad formas diebus festis. Item missalia sunt quatuordecim. Item antependia que pertinent ad magnum altare sunt octo, alia vero pertinentia ad alia altaria sunt viginti quatuor. Duodecim ferialis et duodecim festivalia.

Item est monstantia magna, argentea et deaurata. Et alia minor cuprea et deaurata.

¹⁰ Kanonik floriański w latach 1497—1504 (Rkps Arch. U. J. nr 177, s. 120; *Statuta wydziału filozoficznego*, wydał Mueczkowski „Rocznik Tow. Nauk. Krak.”, t. 16, Kraków 1841, s. 348).

¹¹ Słynny astronom i matematyk.

¹² Dziekan u św. Floriania w latach 1457—1462, *Cod. Dipl. Univ. Crac.*, t. II, nr 189, nr 200; B. Ulanowski, *Acta capit. Crac. et Ploc. selecta* („Arch. Kom. Hist.” t. X, nr 81).

¹³ Występuje w latach 1506—1516 (Rkps Arch. U. J., nr 177, s. 129; *Acta Rect.*, t. I, nr 2147; *Scab. Clop.*, 1*, s. 127, 266). W r. 1533 przybyły relikwiarze w kształcie krzyżów z darów podkustozego Kaspra i Andrzeja z Żytna. Później zaś z daru doktora teologii Michała Falkenara z Wrocławia (w zaginionym rękopisie).

¹⁴ W r. 1533 przybył ornat „precipuns”, biały z adamaszku fundacji Mikolaja Mikosza (tamże s. 44).

¹⁵ W r. 1535 przybyła kapa z testamentu Michała z Wrocławia z złoto-głowi, podbita zielonym aksamitem za 63 flor., materiał na kapę ofiarowała też Anna Jagiellonka (tamże s. 45 i 54). W r. 1558 Jakub Fredel sprawił kapę białą złotem tkaną za 70 florenów (Rkps Arch. U. J., nr 177, s. 90 i rkps nr 179, s. 31).

Item sunt reliquie que sunt in lignis. Primo, duo capita undecim milia virginum. Item manus sancti Floriani lignea (nunc) b. Item cistula cum variis ossibus sanctorum. Item due tabule cum reliquiis maiores, cum facie Beate Virginis et due minores¹⁶.

Item thuribulum argenteum. Aliud cupreum. Item reservaculum thuris argenteum.

Item tres viatici scripti, duo de pergameni, tertius papireus.

Item antiphonale novum, in duobus voluminibus, comparatum per dominum Mathiam de Pynczow vicarium.

(S. 42) Sunt preterea alia quinque anthiphonalia, in duobus canit scola, in aliis duobus sacerdotes, in quinto raro canitur. Item duo gradualia. In una quotidie canunt tam sacerdotes, quam scola. Aliud antiquum in qua raro canitur. Item lucibularia sunt decem paria, duo paria cuprea, alia stannea. Item pulvinare pro magno altari.

Item psalteria sunt quatuor, duo nova et duo antiqua. Item capitulare in quo canunt canonici diebus festis. Et agenda canonicalis.

Item redimicla alias szyczynki sunt tredecim, inter que sunt tria ferialia¹⁷. Item mappae sunt 5, una auro intertexta.

¹⁶ O tych tabliczkach z relikwiami z malowanymi obrazami NP. Maryi wspomina i wiz. 1599 r. Wzmiankuje on także o szkatulce z kości słoniowej, w której „jak mówią” przybyły relikwie św. Floriania do Polski.

¹⁷ W r. 1572 przybyła szyczynka testamentem Jana Leopolda „texta auro” (zaginiony rkps s. 51).